

sit reformata, ut ipsi assentient. Ergo.

Confirmatur: Si Acatolici legitimam Scripturam accepterunt ab Ecclesia Romana, cur eam arguant heresos, & Apostasie? Cur ei quosdam esse libros apocryphos obtrudunt?

Si respondeant, se veritatem Scriptura haurire ex graciis, hebreisq; fontibus, manet argumentum, quia admittunt Traditionem, per quam solam eorum fontes accepterunt, & quidem à Catholicis Pontificis: Item, cur fontes graci, ac hebrei non potuerint nisi Lutherum ita depravari, ut depravatos assentiant Latinos, cum pluribus fuerint objecti, & expostos hostibus; ac tot annorum lapsu aque potuerint corrumphi?

Item instans: *Vel sentiunt suam textus graci & hebrei explicacionem esse infallibilis veritatis vel non?* Si non, ergo totam creditum multitudinem decipiunt in negotio salutis, & in primo fundamento incerto faciunt. Si sic, ergo admittunt dari aliquos S. Scripturae interpres infallibiles, & qui erat non possint; quod alii negant.

Si cum aliis respondeant recurringo ad ipsam S. Scripturam, quod minime hac dicat, ac in diversis locis ipsam testetur se esse verbum Dei. *Contra est:* Quo pacto probabant has ipsas sententias, quae id adstricte esse verbum Dei? Etiam Alcoranic Mahometicus, & Thalmud Hebraicus hoc sibi dant testimoniun, an propter hoc eis creditum?

Si cum aliis respondent, S. Scripturam suo velut ex fonte, & divina, quam spirat indole agnoscit posse, non secus ac Solem ex lumine, ita ut illa sit, quae simul, & cernitur, & qua oculi intellectus nostri irradiantur.

Contra est: Baptizato adulto, ac primis Fidei rudimentis imbuno hinc libros Thalmudicos, inde sacra nostra Biblia propone, putans negativa hac ab illis luce disiuscitur? Si ex hoc Sole tanta lux effluget, cui ad eam Gentes non festinant? Aut si solis patet renatus, cur eam in his libris non sequitur observat Lutherus, & Calvinus, qui tamen sibi in multis contradicunt? Cur ex his nomenculos, quos alii repudiant, admittunt alii?

QUÆRÔ XX. Traditiones suntem admittendas, & quidem ut infallibilis Regula Fidei?

XVII. Resp. 1. Traditione non scripto sed verbo, seu viva vocis oraculo tradita, sive de auro in aurem propagata.

Resp. 2. Traditione triplex. *Prima* divina, quæ est immediata à Christo, & censetur esse tunc, quando aliquid in S. Scriptura non expressum, à tota Ecclesia tenetur tamquam de fide, vel in praxi servatur superaret omnem humanam potestatem, ut sint aliqua circa institutionem, & confessionem Sacramentorum, quæ Christus viva voce Apostoli tradidit, de quibus patebit postea ex Trid. 2. *Alia* traditione est Apostolica, ortum habens ab Apostoli cum assistenti Spiritu S. & censetur esse tunc, quando aliquid Conciliorum, & Pontificum Decretis antiquius à tota Ecclesia creditur, vel in praxi tenetur, quod Apostolicum potestatem non excedit, ut mixto aquacum vino in Sacrificio Missæ, observatio Quadragesimæ, cultus dei Dominice, & non Sabbathi, quævis, & prior possit dici Apostolica non hoc sensu, quod à Christo per Apostolos ad nos sit derivata. 3. Est Ecclesiastica, quæ post tempora Apostolorum invauit longo & antiquo Ecclesie usu, ab Ecclesie Praeclaris introducta.

Resp. 3. De fide est, admittendas esse in Ecclesiis Traditiones Divinas, & Apostolicas, tamquam infallibilem regulam fidei ostendentes credenda sive divina.

Ratio est: Nam Apost. Paulus 2. Thessal. 2. clare ait: *Tene Traditiones, quas accipistis sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* Ergo saltem aliquas traditiones hereticæ necessario tenentur admittere, & credere aliquid quod in S. Scriptura non est expressum. Et indubitum est, plura esse talia.

Unde ante mortem dixit Christus Joan. 14. *Multo nobis vobis dicere, sed non potestis portare modo, quæ Apostolos docuit post Resurrectionem, Act. 1. per dies quadragesima apparenzis, & loquens de Regno Dei.* Unde & Trid. ad Traditiones recurrat Sess. 14. cap. 1. de Sacram. Extrême Unctionis. Et de Canonis Misericordiis Sess. 22. cap. 4. Et de Sacramento Matrimonii Sess. 24. in Proemio. Circa numerum librorum Canonis: Item, cur fontes graci, ac hebrei non potuerint nisi Lutherum ita depravari, ut depravatos assentiant Latinos, cum pluribus fuerint objecti, & expostos hostibus; ac tot annorum lapsu aque potuerint corrumphi?

Item instans: *Vel sentiunt suam textus graci & hebrei explicacionem esse infallibilis veritatis vel non?*

Quia 1. Paralip. ult. dicitur: *Gesta à David, & novissima scripta sunt in libro Samuel Videntis. Et in libro Nathan Prophetæ, atque in Volumine Corad Videntis.* Et 4. Reg. 4. dicitur: *Locus est Solomonis milia Paraboliarum & fuerunt carmina ejus quinque millia, quæ omnia non extant.*

Deinde si loquamur de novo Testamento, certum est perisse Epistolam D. Pauli ad Laodicenses, cuius ipse meminit Coloss. ult.

Et unde constat, quod in Nova Lega non sunt plura Evangelia Petri, Andreæ, Bartholomei, Thomæ? Unde constat, Evangelium, quod modo legitur, non esse suppositum, ut dicunt Mahometani? Vel depravatum, ut olim dicebant Manichei, & num Anabaptista? Certe in Scriptura hæc non sunt expressa. Ergo admittendas suntem.

Confirm. 1. Plura sunt dogmata Fidei, quæ haeretici nobiscum credunt, & tam non sunt expressa in scripturis sacris, sed habentur ex sola Traditione: nam. 1. Symbolum Fidei esse vere Canonicum & Apostolicum. 2. Spiritum S. procedere etiam a Filio, habetur ex Symbolo Athanasii: quia Scriptura sollem dicit Joan. 15. *Qui à Patre procedit.* 3. Infantes esse baptizandos, & non soles adulti. 4. Baptizatos ab haereticis non esse rebaptizandos. 5. In Baptismo pronuntiari debere hanc formam. *Ego te baptizo in nomine Patris, &c.* 6. Deiparum mansisse semper Virginem, etiam post partum. Ergo.

Confirm. 2. Ritus Ecclesie nonnisi ex Traditione habentur, v. g. quod Exorcismus, & aliae ceremoniae adhibentur in Baptismo; & quod in eo fiat trina immersio. Quod Chrisma singulis annis renoverunt. Quod in Calice Eucharistico aqua vino miscetur. Quod Eucharistia sumatur à jejunis. Quod in Sacrificio Missæ oreum pro defunctis. Quod signum Crucis formetur in fronte. Quod aqua benedicatur. De quibus, & similibus Tertulli, in lib. de Corona militis cap. 4. ait: *Hærum, & aliorum ejusmodi discipularum, si legem apostolorum Scripturarum, nullam inventio. Traditioni tibi prætenditur autem, Consuetudo confirmatrix, & Fides observatrix.* Et licet multorum rituum observatio non sit simpliciter ad salutem necessaria, est tamen ad eam necessarium ea non contenerre, & credere, ea esse bene instituta.

Confirm. 3. Traditiones Apostolice habent parem cum Sacra Scriptura autoritatem, nec hæc sine illis est sufficiens Regula Fidei. Traditiones purè Ecclesiasticae, licet non sint pars autoritatis cum Apostolicis, merito tamen à Christianis sunt servandas, neque sine temeritate possunt negari, vel in dubium revocari.

Ratio 1. part. tert: Verbum Dei viva voce prælatum, & scriptio non expressum est æquæ infallibile ac si esset litteris exaratum, quia sua infallibilitatem ab atramento aut characteribus non sortitur. Ergo potest æquæ esse infallibilis Regula Fidei ac Verbum Dei scriptum.

2. Pars patet ex probatione R. 2. & 3. n. 27.

3. Pars patet ex ante dictis.

Opponunt Haereticæ aliqua Scripturæ, loca quibus dicitur, Verbo Dei nihil addendum esse, mandatum Dei per Traditiones irritum fieri, & iuxta SS. PP. in Scriptura S. inveniri omnia, que ad Fidem spectant. Verum in illis Scriptura locis sermo est de Traditionibus Scriptura contraria. SS. PP. vero sic lo-

loquentes, Scriptura non accipitur strictè pro solis libris canoniciis, sed amplè pro verbo Dei, prout complectitur omnem veritatem à Deo revelatam. Plura hæc de re vide in Controversiis.

EXAMEN II.

De actu interno, & externo Fidei, ac de credendis.

De quibus S. Thom. hic q. 2. & 3.

D

plex est actus fidei: nimirum internus, qui sola mente; & externus, qui ore vel opere tamquam fidei interna pro se confessio perficitur.

QUÆRÔ I. Fides est necessaria, & sola sufficientia ad salutem?

XXVIII. Ante Resp. Not. dupliciter aliquid posse ad salutem esse necessarium, etiam simpliciter, & non solum ad melius esse. Primo necessitate mediæ, & est illud, sine quo finis v. g. salus simpliciter obtineri nequit: & hec necessitas vel ex natura rei protinus intrinsecam connexionem talis medii cum tali fine: vel ex institutione, juxta quam debet adhiberi in re Baptismus respectu parvolorum; vel in voto, ut respectu illorum adulutorum,ibus impossibilis est in re. Secundum, necessitate præcepti: & est illud, sine quo quidem finis absoluti haberi potest, sed quia de eo extat præceptum, est observatu necessarium, ut Communio in Paschæ. Ulterior triusque necessitatis differentia est, quod ab his quae sunt necessaria necessitate præcepti, possit excusare ignorantiæ, vel impotentiæ, ut patet de Communione Paschali, sine salutis dispendio: secus est de is, quæ sunt reali necessitatee præcepti, ut patet in Baptismo, sine cuius reali susceptione parvulus salvati nequit. *Ego notato.*

Resp. 1. Omnibus adultis usum rationis habentibus, aliquis actus internus fidei divinae Theologicae est necessarius, necessitate mediæ in re; Adultis amittunt, uti & parvulus necessaria in re necessitate mediæ est fides habitualis. Ita Apostolus ad Hebr. 11. dicens: *Sine fide impossibile est placere Deo*, nimirum vel habituali, vel actuali juxta sensum humanus. 1. Resp. Unde Trid. Sess. 6. cap. 8. definit: *Fides est humane salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis.*

Ratio 1. Quia Adultus usus rationis capax juxta cursum ordinarium non justificatur, nec salvatur nisi per proprios actus tendat in Deum ut finem supernaturalem; Sed hoc nequit, nisi habeat actum internum fidei, quia nihil voluntatis præconitum; finis autem supernaturalis cognoscitur per fidem. Ergo adultus actus internum fidei est necessarius necessitate mediæ. Et quia actus fidei est primus, ac initium rationis vita supernaturalis, non potest in alio actu priori ejusdem virtute contineri. Ergo non potest haberti in voto, sed debet haberti in re ad differentiationem Baptismi, & similius respectu adulutorum. Cum autem amentes, & parvuli ejus non sint capaces, eis non est necessarius. Quia tamen, & hi non possunt salvari sine gratia sanctificantæ, & huc habitus fidei Theologicae instar proprietatis necessarii sicut annexus, non salvantur sine habitu fidei in re.

Resp. 2. contra Haereticos: Sola fides adultus non justificat, nec salvat, sed requirunt etiam motus voluntatis. Ita D. Jacobus in sua Epistola cap. 2. clare dicens: *Quid proderit Fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat?* Numquid fides poterit salvare eum? Et subdit: *Videlicet quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex fidem tantum.* Et tandem concludit: *Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.* Quod testimonium tam perspicuum est, ut haereticæ coacti sint negare Epistolam illam esse canonicanam.

Ratio congruentia est: Quia homo, dum peccatum a Deo per voluntatem avertitur. Ergo ut peccatum remittatur, debet per actum voluntatis ad Deum reverti. Ergo non sufficit actus intellectus ut est fidelis. Unde Luc. 17. dicitur: *Nisi penitentiam egreditur omnes simul peribitis.* Et Apostolus 1. Cor. 13. *Si habuero omnem fidem Eccl., charitatem autem non habuero, nihil mihi profest.*

Quomodo ergo explicas loca Scriptura, & SS.

PP. in quibus fides dicitur esse forma justificans, &

salificans, & opera excluduntur?

Explico 1. Intelligi in sensu ante pro R. 1. insinuato ex Concilio Trid. Secundo intelligi de fide interna, & quæ per dilectionem operatur, seu opera habet adjunctionem. Dum opera excluduntur; sermo est de operibus non ex gratia sed solis viribus naturæ factis.

XXIX. *Quomodo cum R. 1. salvas doctrinam S. Th. de Veritate q. 14. art. 1. ad 1. de puer ab infantia in sylvis nutrito docentes, quod si sequeretur dictum rationis naturalis in prosecutione boni, & fuga malorum, certissime tenendum esse, quod Deus ilam justificaret: Sed ille puer nulam haberet Fidem, quia non haberet ullam notitiam mysteriorum Fidei. Ergo adulitus ad salutem non est necessarius actus fidei.*

Ad hoc N. min. nam S. D. ibidem docet, certissime tenendum esse, quod Deus talem puerum de mysteriis ad salutem necessario credendis esset illuminatus, vel per internam inspirationem, vel per ministerium aliquicis Prædicatoris, Angeli, vel hominis; prout Deus de facto fecit. Eunuchus Regina Candacus Art. 8. mittendo ei Philippum, & Cornelio, ad eum mittendo D. Petrum, Art. 20. Et S. Dionys. c. 9. de Coelesti Hierarch, referit, multis Gentilibus beneficio Angelorum mysteria Fidei fuisse revelata, eosque salvatos. Prout etiam patet ex Angel. Doctore hic q. 2. art. 7. ad 3. ubi addit: Inventur etiam in historiis Romanorū, quod tempore Constantini Augusti, & Helena Matri eius inventum fuit quadam sepulchrum, in qua scilicet homo, auream laminam habens in pectora, in qua scriptum erat: Christus nascetur ex Virgine, & ego credo in eum; & tu o Sol, sub Helene, & Constantini temporibus iterum me videbis.

Quomodo cum hac solutione salvare potes communem doctrinam, quæ dicit, omni homini debeat patere ad salutem absque miraculo, quia praefatus modus instructionis videtur esse miraculosus?

Dico, non esse propriæ miraculosum, licet sit rarum, & extraordinarii. *Ratio est:* quia ad generali Dei providentiam in ordine gratia speciat, non permittit, ut boni pereant, adeoque & hominem in casu talis necessitatis sic illuminare, quamvis sit de raro contingens; sicut ad generali provvidentiam Autoris naturæ speciat, citra miraculum provideat etiam in casibus raro contingens. Immo ordo gratiae connaturaliter exigit, ut non pomenit obiciem dentur auxilia saltem sufficientia, quæ obligatio aliquicis præcepti supernaturalis urget quia alios homo obligaretur à Deo ad aliquid impossibile, quod non stat cum infinita ejus bonitate.

Quid sentis de hoc? Homo baptizatus obtinet usum rationis aliquando vivere potest non elicendo actum fidei, & non peccando mortaliter, & sic mortaliter obicitur in casibus raro contingens. Immo ordo gratiae connaturaliter exigit, ut non pomenit obiciem dentur auxilia saltem sufficientia, quæ obligatio aliquicis præcepti supernaturalis urget quia alios homo obligaretur à Deo ad aliquid impossibile, quod non stat cum infinita ejus bonitate.

Ad hoc nego talem non peccare, & salvare, quia omnis homo usum rationis obtinet statim sub mortali tenetur se, & omnia sua in Deum convertere, ut patebit ex statim dicendis ad q. 2. quod non fit sine actu fidei.

QUÆRÔ II. Tenetur omnis homo in primo instanti usum rationis sub mortali per actum fidei, & charitatem se convertere in Deum, habetque ad hoc à Deo auxilia sufficientia? Ante Rep.

XXX. *Not. 1.* Pervenire aliquem ad usum ratio-

nisi aliud esse, quam pertinere ad illum statum, in quo expediat habet facultatem ad discernendum inter bonum, & malum morale, seu peccatum, quae facultas pueris tunc inesse censetur, quando male agendo se abscondit, vel erubescunt.

Nat. 2. Per primam instans rationis non intelligi unicum momentum temporis, seu instans indivisibilis physicum, seu mathematicum, sed instans morale, seu morulum illam temporis, quae mortaliter, seu prudentium iudicio sufficit, ut (pro diversitate tamē) ingenii in uno citius quam in altero maturoscentis) puer in eo delibetur, ac se determinet, an amplecti velit bonum honestum, vel eo reliquo bonum sensibile, seu delectabile.

Nat. 3. Duplex posse dari conversionem in Deum, unam explicitam, seu formalem, qua consistit in actu dilectionis Dei cogniti ut tali, seu per fidem, & sic est supernaturalis: vel per lumen naturale rationis, & sic est conversio naturalis: alteram solum implicitam, & virtualem, qua sit per propositionem sequenti in omnibus bonum honestum, in quo Deus, ut boni huius Author & finis virtualiter, & implicite continentur.

Nat. 4. Ceterum esse salem in aliquo, nimirum secundo sensu assignandum, quod Deus omnibus hominibus viatoribus etiam, reprobis, sive adultis, sive parvulis det media, seu auxilia sufficientia ad salutem, quia alia non salvarent illud Apostoli 1. Tim. 2. *Deus vult omnes homines salvos fieri*, qui enim vulnus finem, etiam vult media. Verum by dare potest duplificiter sumi. 1. quatenus est correlativum ad recipere, & dicit receptionem, seu impressionem grazie, sive auxiliorum in homine; & sunt vel interna, ut spiritus motus, inspirationes, vel illuminationes internae, vel externae, v.g. Sacraenta recepta, & haec auxilia aliquando sunt proxima, quae homini dant facultatem proximum op erandum, & consequentem salutem; aliquando remota, quae proximè quidem disponunt ad aliquos actus prelaminatos, removente tamen solum ad salutem; si enim homo actus illorum prelaminatos eliceret, acciperet ulteriora grazie auxilia ad credendum v.g. ad penitendum, &c. Secundum potest ly dare sumi prout idem est preparare, a omnibus in communione offerre, pro omnibus instituere, & quantum est ex parte sua, conferre paratum esse; & hoc modo, ut dixi, certum est, quod Deus omnibus dei media, & auxilia sufficientia, uti sunt Sacraenta, passio Christi, praedicatio, &c.

Nat. 5. Quod in pena peccati mortalis actualis, vel originalis multi homines auxilia intrinsecis, seu auxiliis sufficientiis receptione preventur, non quod peccatum sit ratio necessitatis, sed quod ex somum ratio sufficiens huic denegationis. Nam multi Christiani grandiora patranti scelerata quam infideles, & tamen Christiani plura auxilia dant, quare infideles. *Ratio ergo efficax est divina voluntas quae, cuius vult miseretur, & cui vult, dona sua gratitiae largitur, vocat, justificat, salvat, sine injuria alterius; per hoc enim, quod uni fiat gratia, alteri non fit injuria.* Hoc notabile patet partim in parvulis, vel in utero matris, vel post ortum, sive Baptismo decedentibus; partim etiam in aliis peccatoribus morientibus in somno, amentia, ebrietate etiam involuntaria, phrenesi, apoplexia, in infidelitate. *Omnibus tamen his auxilia oblati, & preparata non desunt. His notatis.*

Resp. 1. Tuitus est & probabilis, quod homo, seu puer in primo instanti moralis usus rationis sub mortali teneat se convertere in Deum ut ultimum finem per achum dilectionis & Fidei, si Fide cognoscatur. Ita S. Thom. 1. 2. q. 89. ad 6. N. cons. dicens: *Cum usum rationis habere incepit, non omnino excusat in culpa senilis, & mortaliter peccati; sed prius, quod tunc homini cogitandum occurrit, est deliberare de se ipso, & si quidem se ipsum ordinaverit ad debitum finem, per gratiam consequenter remissionem Originalis peccati.* Si vero non ordinatur se ipsum ad de-

bitum finem, secundum quod in illa estate est capax discretionis, peccabit mortaliter, non faciens quod in se est. Et ad 3. ait: *Ab aliis peccatis mortaliibus poterit puer, incipiens habere usum rationis, per aliquod tempus abstineat, sed a peccatis omissionis praeditus non liberatur, nisi, quum cito potest, se convertat ad Deum. Primum enim, quod occurrit homini discretionem habent, est, quod de se ipso cogitet ad quem se & alia ordinat sicut ad finem, finis enim est prior in intentione; & idem loc est tempus, pro quo obligatur ex Dei precepto affirmativo, quo Dominus dicit: *Convertiscimi ad me, & ego convertar ad eos.** Zach. 1. Hac S. D. & cum eo omnes Thomistae nomine excepto, ut ait Gonet: licet in hoc differat, an illa conversio debeat esse explica, & formalis, vel sufficiat implicita & virtuale.

Declarator verba S. Thom. ex dicto Gonet: Vere nire ad usum rationis, non est discernere inter bonum, & malum in abstracto, sed relativae ad se ipsum, discernendo quid sibi ut fini cui bonum sit, vel malum. Ergo ut finis aliorum, quae sunt extra ipsum, homo sibi ipsi in illo instanti primo occurrat tanquam is, cui bonum prosequendum sit. Verum homo respectu aliorum, quae sunt extra ipsum non est finis ultimus, sed solum intermedium, ultra relatus ad Deum, ut finem simpliciter ultimum omnium creaturarum. Ergo ex quo homo est finis aliorum, sibi primo occurrit; ex quo vero non est finis ultimus, sibi primo occurrit deliberate de se ad ultimum finem ordinato; deliberatio enim est de fine, sed de his quae sunt ad finem, de fine vero est intentio, & ea intentio deliberatur de medio.

Ratio est: Homo legem iustam, sufficienter sibi promulgatam, tenet statim acceptare, & ei subiungere, quia alia non agnoscit se subditum, sed potius rebelleret, & id potest, quia non datur lex ad impossibile, sed in primo morali instanti usus rationis explicite non cognoscunt Deum ut Autorem supernaturalem, nec Evangelium, vel mysteria Fidei sunt eis praedicta, sed invincibiliter pro tunc ignorantia illa. Ergo excusantur ab amore explicito Dei ut Autoris grazie.

Dico in Autoris gratia, quia ut Autor naturalis non potest invincibiliter ignorari, ut supra. Ergo eo ipso, quod cognoscit bonus esse amandum; etiam cognoscit amandum esse eum Autorem Deum, & ad hoc haber auxilium sufficiens.

Ahud est de puer inter Christianos & Catholicos, salutis animalium studiosos, educatis, qui antequam annos discretionis attingant, a parentibus vel instructoriis de Deo, & Fidei nostrae mysteriis multa audiunt, sicut in primo usus rationis instanti Fidei lumine irradiati explicitum de Deo iudicium formare possunt. Ergo hi tenentur ad amorem explicitum Dei ut Autoris gratie. Quod tuum patet ex ipso S. Th. cit. dicente: *Secundum quod in illa estate est capax.*

Vol paulo alter dico: Omnis homo perveniens ad usum rationis perfectum, nedum intra ordinem naturae, sed etiam intra ordinem gratiae, quales sunt, qui Evangelio sibi praedicto, vel mysteriis Fidei expliciti, à Deo de illis illuminantur, tenentur in eo instanti ad conversionem supernaturalem; alii ad naturalem tantum.

Tertia & 4. pars patet ex probatione R. 1.

XXI. Oppono: Lex illa de se convertendo in Deum in primo instanti usus rationis non constat ex S. Scriptura, sed est à S. Thome inventa, & plenarie extra Scholam S. Thome eam negant, nec homines etiam timorat, de iesi legis transgressione, etiam sub dubio se accusant. Et certe hæc sententia hominem scrupulis obruire ac intrinsecus potest de lege non impleta. Ergo.

Ad hoc dico, ut ex S. Th. cit. patet: S. Scriptura huic Legi Zach. 1. satis favet; nullum enim apertius tempis legi de conversione hominis per fidem & charitatem in Deum (quo per se obligat) potest assignari, ut patet tum ex prob. R. 1. tum etiam: Si enim quis assignet tempus mortis, quasi ante illud non liget, est serum nimis: Si solos dies Dominicos & Festivos, id asseritur sine fundamento: Si præ-

cise tempus gravis tentationis contra charitatem & fidem, tunc solum per accidens, & omnibus communis est obligatio eliciendi actum fidei, & charitatis. Ergo tempus, quo obligat per se est dictum instans, pro quo vide q. 4. 33. Hinc S. Th. non inventit hanc legem, sed tantum assignavit tempus quo liget. Cujus sententiam sequuntur etiam multi extra Scholam S. Th. Quod vero alii dissentiant est, vel quia opposita sententia ipsi videtur probabilior, vel saltu probabilit, cujus sequelam esse licet sentiunt quia de causa de hujus legis transgressione se non accusant; uti nec illi, qui hanc sententiam tenent: nam supponunt, si in primo instanti honesta fuisse secutus, ut supponere possunt, cum de opposito non constet, & ideo scrupulis locus non est.

Sed Instans illud & lex a pueris etiam sagacissimis non dignoscitur, quomodo ergo in eo se possunt convertere in Deum?

Distinguo: Non cognosci quidem in actu signato, bene tamen exercitè, quando & quia in eo instanti per dictam synderesis practice pueris proponitur obligatio prosequendi bonum, adeoque & amandi eius autorem. Fatoe tamen hanc ipsam propositionem non reficit ullo vestigio, cum eodem instanti evanescere, ut homo sive novo discursu denuo non assequatur cognitionem ejus.

Explico ulterius citata verba S. Thome dicentes: Hominem per dictam conversionem consequi remissio peccati, seu justificari; quod certè de conversione naturali verificari nequit nisi apud Semipelagianos.

Ratio 1. p. est: Nihil volitum quin præcognitum, & eo modo (scilicet implicitè vel explicitè) volitum vel amatum, que præcognitum: Sed multi sunt pueri, nimis in silvis, & apud barbaras Gentes educati, qui in primo instanti morali usus rationis explicitè non cognoscunt Deum ut Autorem supernaturalem, nec Evangelium, vel mysteria Fidei sunt eis praedicta, sed invincibiliter pro tunc ignorantia illa. Ergo excusantur ab amore explicito Dei ut Autoris grazie.

Dico in Autoris gratia, quia ut Autor naturalis non potest invincibiliter ignorari, ut supra. Ergo eo ipso, quod cognoscit bonus esse amandum; etiam cognoscit amandum esse eum Autorem Deum, & ad hoc haber auxilium sufficiens.

Ahud est de puer inter Christianos & Catholicos, salutis animalium studiosos, educatis, qui antequam annos discretionis attingant, a parentibus vel instructoriis de Deo, & Fidei nostrae mysteriis multa audiunt, sicut in primo usus rationis instanti Fidei lumine irradiati explicitum de Deo iudicium formare possunt. Ergo hi tenentur ad amorem explicitum Dei ut Autoris gratie.

Explico 2. cito quibusdam Thomistis: Si puer (etiam apud infideles) veniens ad usum rationis facit quod est in se, & convertatur in Deum ut Autorem naturae, ad providentiam Dei spectat, eum etiam de mysteriis supernaturis gratiis illuminat, id est. S. Thomas dicit: *Quod homo (ut pote) pertingens ad usum rationis perfectum etiam in ordine grazie, ut ante loquebar) per præceptum tunc implens, justificetur non ratione conversionis naturalis, sed supernaturale.* Quod proinde non verificatur de illis, qui per accidentem, seu defectu cognitionis Dei ut Autoris gratie, se convertunt in eum conversione solum naturali.

Explico 2. cito quibusdam Thomistis: Si puer (etiam apud infideles) veniens ad usum rationis facit quod est in se, & convertatur in Deum ut Autorem naturae, ad providentiam Dei spectat, eum etiam de mysteriis supernaturis gratiis illuminat, id est. S. Thomas dicit: *Quod homo (ut pote) pertingens ad usum rationis perfectum etiam in ordine grazie, ut ante loquebar) per præceptum tunc implens, justificetur non ratione conversionis naturalis, sed supernaturale.* Quod proinde non verificatur de illis, qui per accidentem, seu defectu cognitionis Dei ut Autoris gratie, se convertunt in eum conversione solum naturali.

Oppono 1. contra primam explicacionem: Sequitur ex ea, quod nulli, eti reprobo, venient ad usum rationis perfectum, id est, tam intra ordinem naturae quam grazie, seu qui de mysteriis Fidei est instructus, denegent auxilia sufficientia: Sed hoc non videtur dicendum, quia illa multis denegantur. Ergo.

Oppono 2. contra 2. explic. Sequitur ex ea contra S. Th. non dari infidelitatem negativam, quam Thomistæ admittunt in illis, ad quorū aures prædicatio Evangelii nondum pervenit, qui habent ignorantiam invincibilem, & inculpabilem mysteriorum nostrorum Fidei. Prob. seq. Si culibet homini in primo instanti usus rationis detur auxilium sufficientia, scilicet illuminatio Fidei, est culpabilis si ei non consentiat, &

Tract. VII. Examen II.

ignorantia mysteriorum sit vincibilis, adeoque est infidelitas privativa. Ergo.

Ad 1. dist. maj. dicendo, esse veram de auxiliis sufficientibus supernaturalibus saltem extrinsecis, oblatis, & preparatis, non vero semper de intrinsecis, receptis, sive effectivè datis, prout dare est correlativum ad recipere. Pro quo.

*Not. 1. Dupliciter posse aliquid alicui esse possibile. 1. Per potentiam intrinsecam, sive quæ inest ipsi subjecto. 2. Per potentiam extrinsecam, sive inest alteri, per quem potest agere, recipiendo tamen ab eo virtus intrinsecas, ad quas dandas semper est promptus & paratus, ut est Deus respectu cuiusvis hominis. Unde et Apostolus: *Omnia possum in eo qui me confortat.**

Not. 2. ex Godoy, quod ab intrinsecis posse consequi salutem stet duplicitem: Primò posse de potentia absoluta, & hoc modo illud etiam convenit Angelis & hominibus damnatis quod tamen non sufficit, ut quis dicatur esse in statu salutis. 2. De potentia ordinaria, id est, secundum modum ordinarium causarum naturalium aut moralium, quod posse non solùm fundatur in potentia Dei, sed etiam tum in libertate arbitrii, qua non gaudent Angeli post lapsum, nec homines damnati, cum infelixiter adharent malo, & continuo peccent, cum tamē teneantur peccatum vitare, & non possint vitare sine auxilio gratiae, sed eo carent ex sua culpa: tum in virtute passionis, & meritorum Christi, qui pro Angelis, ac hominibus damnatis, ne quoad sufficientiam à Christo fuerunt applicata, nec à Patre caelesti pro his acceptata.

Not. 2. N. maj. ad prob. dist. ant. Si detur illustratio de mysteriis distinctè, C. ant. si solùm confusè, N. ant. & cons. Non ergo æquè expresse ac distinctè cuivis puro ad usum rationis venientis representator ultimus finis supernaturalis, ut nec naturalis. Si puer circa duos articulos nimirum existente Dei, & Providentia, seu quod Deus sit, & inquirentibus se remunerato sit, Hebr. 11. in primo statu ad credendum illustrationem, eo quod tum tam distinctè & expresse proponantur, ut ad assensum induc possit; puer autem hinc vocationi, & interno lumini oculos claudat & non pareat, non excusatur, nec manet infidelis negativè, sed fit tales privativè & peccat non credendo: si vero finis ultimus puer representetur tam confusè, ut præcisè apprehendat rationem honesti supernaturalis, quod ante exposuit, & non illustretur circa alia mysteria necessaria credenda, peccat quidem mortaliter, si illud respuit, & amplectatur bonum sensibile, non tamē peccat peccato infidelitatis, sed manet infidelis negativè.

Opponit contra hunc solut. Qui potest & tenet credere duos prefatos articulos, non credendo infidelis privativa, seu peccat peccato infidelitatis: Sed omnis homo habens usum rationis teneat duos illos articulos credere distinctè, & potest. Ergo. Min. probatur pro 2. p. Juxta dicta Deus omnium hominum auxilia sufficientia, saltem extrinsecis, ad salutem, quibus potest eam acquirere, & præcepta impire. Ergo potest credere.

Ad hoc dist. maj. Qui potest potentialis proxima, & extrinsecis quæ in presenti esset, si adeset illustratio distinctè circa dicta mysteria. C. maj. Qui potest potentialis solùm extrinsecis, ut est in presenti defectu distinctè propositionis credendorum, N. maj. Et sic dist. min. N. consig. Patet autem ex Not. quod & ob quam causam auxilia sufficientia intrinsecis multis à Deo denegantur, qui tamē teneantur ad alium præcepti, quia potentia intrinsecis careat ex sua culpa. Infidelitas Ergo negativa non est peccatum personale formaliter, defectu voluntarii personalis, sed est pena peccati Originalis, ut & motus primo primi sensualitatis.

Quid sentis de hominibus justis qui nullum umquam commiserunt peccatum mortale, an illis Deus

semper det auxilia sufficientia intrinsecis proxima, quando urgat impletio præcepti sub mortali obligantibus?

Affirmo: Quia in iis non est ratio denegandi, nimisrum peccatum, sive originale, sive actualē mortale; si tamen Deus vellet d. negare ex alio capite sibi nota, v. g. ad ostendendum suum supremum dominium, & creature infirmitatem, potest.

Quid ergo center de peccatoribus, dum urget præceptum? Si enim dicas eos habere auxilia mere extrinsecis, & oblatas, dicam ego non posse culpari. Nam infidelibus negativis ideo infidelitas non imputatur ad culpam, qui licet habeant auxilia externa & preparata ad credendum non tamen habent interna, nimisrum internam fidei illustrationem.

*Dico, prater auxilia extrinsecis, & oblatas eis date intrinsecis saltem remota, in Not. 4. explicita in quo differunt ab infidelibus negativis. Hic Trid. Sess. 6. c. 11. ex S. Aug. lib. de Nat. & Gratia. c. 43. dicit: *Deus impossibilia non facit, sed iubendo monet, & facere quod possit, & petere quod non possit, & adjuvare ut possit.* Quibus verbis possibilias servandis præcepta Dei refunditur in admonitionem, & adiutorium Dei, que significant auxilium internum.*

Quæro III. Quænam sunt necessariæ, explicite vel implicitè credenda? Ante Resp.

XXXII. Not. 1. Fidem esse duplicum, unam explicitam, qua veritas aliqua Fidei attingitur speciatim in seipso, v. g. quod Deus sit trinus, & unus: aliam implicitam, qua credens aliquid ut implicitè, aut virtualiter contentum in alio explicitè credit. Sicut qui explicitè proficiunt, se credere quidquid credit Ecclesia, implicitè credit omnes eius veritates.

Not. 2. Non omnes æqualiter teneri ad fidem explicitam, sed maiores, v. g. Episcopi, Magistri, Doctores, Superioriæ, Pastores, &c. cum minoribus mysteriis Fidei debent explicare, debent habere maiorem credendorum notitiam, & plura explicitè credere; prout S. Th. hic quast. 2. art. 6. in Sed Cont. explicit ex Job 1. ubi dicitur, quod boves arabant, & asina pasebantur juxta illos, quia videbantur minores, qui significantur per asinos, debent in credendis adhædere majoribus, qui per boves significantur, ut exponit S. Greg. in 2. Moral. Et in corp. ait: Explicato credendorum fit per revelationem divinam, credibiliæ enim rationem naturalem excedunt; revelatio autem divina ordine quodam ad inferiores pervenit per superiores, & ibi magis explicita. His notat.

Resp. 1. In omni statu fuit ad vitam aeternam necessarium credere mediæ explicitè credere, quod sit Deus, & remunerator sit bonorum opus. Ita S. Tb. q. 2. art. 5. citans illud ab Hebr. 11. Accedentes ad Deum oportet credere, quia est, & quia inquit se remunerato sit.

Ratio est: Cum nihil volitum quin præcongitum ut aliquis tendat in certum finem, debet eum cognoscere. Sed Deus ut remunerator, & glorificator est finis ultimum hominis. Ergo.

Not. In hoc quod Deus sit remunerator, implicitè continentur, & creduntur hac tria. 1. Quod Deus habeat omnium rerum providentiam. 2. Quod opera nostra bona ei placeant, malam displicant. 3. Quod anima nostra sit immortalis, cui post hanc vitam Deus opera bona remuneret.

*Resp. 2. Post sufficientem Evangelii promulgationem, ad salutem xte: an cuiusvis hominis, Fides explicita Christi Salvatoris, seu Verbi incarnati, ut & mysteri SS. Trinit. est necessaria necessitate menti. Ita colligitur ex illa Joan. 17. *Hoc est vita aeterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quia misericordia Jesum Christum.* Idem docet S. D. hic quest. 2. art. 7. & 8.*

Ratio 1. p. est: Quia perfectionis Fides in Christum requiriunt post adventum Christi, quam ante: Sed ante sufficiebat implicita. Ergo.

Quid

De Fide.

Quid dicendum de illis, qui habent invincibilem ignorantiam Evangelii, quia respectu eorum perinde est: ac si non esset sufficienter promulgatum?

Ad hoc patet ex dictis, quod propter invincibilem ignorantiam non peccant peccato infidelitatis, eosque (si servaverint totam legem naturæ, & ex auxilio supernaturali eis dato fecerint totum quod est in se) à Dao illuminando esse, vel ab ipsomet interius, vel per exterram prædicationem.

Ratio 2. p. est: Quia mysterium Verbi incarnati (utrumque secunda persona) non potest explicite credi sine mysterio SS. Trinitatis.

*Resp. 3. Fides explicita mysterii SS. Trinit. & Incarnationis est omnibus fidelibus etiam necessariae necessitate præcepti divini. Ita constat Morci ult. ubi Christus de mysterio Trinit. loquens ait: *Qui vero non credidit, condemnabitur.* Et i. Joan. 3. dicitur: *Hoc est mandatum, ut creditis in nomine Filii ejus Iesu Christi.**

Not. tamen, quod rudibus sufficiat scire in divinis esse tres personas distinctas, sub nomine, Patris, Filii, & Spiritus S. easque esse unum Deum, & secundam personam assumpsisse naturam humanam, ut homines liberaret a peccatis. De doctrinariis jam dictum est in Not. 2.

Resp. 4. Omnes Fideles ex præcepto tenentur explicitè credere 12. art. Fidei contentos in vulgato Symbolo.

Ratio est: Quia in iis continentur principia Fidei Christianæ mysteria. Hinc parentibus, & animalium curiositatem stricte incumbit, ut pueri Symbolum (uti & ea quorum fuit mentio) addiscant. Interim absoluè necesse non est, ut ruidores illi sciant recitare memoriter eo ordine & verbis quibus communiter pro-

pontur, sed sufficit illud scire quod substantiam, ita ut de singulis articulis interrogari rectè possint respondere, licet non scient omnes circumstantias, v. g. Christum tertio die resurrexisse, passum esse sub Pontio Pilato, &c.

Resp. 5. Omnibus Fideilibus ex præcepto etiam est necessaria Fides explicita eorum quæ spectant ad Baptismum, ad Eucharistiam cum reali praesentia Christi in ea, & ad Confessionem sacramentalem.

Ceterorum Sacramentorum Fides explicita non est necessaria, nisi illis, qui ea suscipiunt vel ministrant.

Resp. 6. Idem (quod in R. 5.) dico de iis, que pertinent ad Decalogum, & Orationem Dominicam ac Salutationem Angelicam. Non quod quivis homo maxime simplex teneat ea scire verbatim, ut sunt conscripta; sed quod sensum, & pro modulo suo, quantum capax est, sive crassiori Minerva saltum.

Ratio est: Quia ex Decalogo & præceptis Ecclesiæ quilibet debet discere quid sibi sit agendum, quidve omittendum. Deinde ex Oratione Domini, & Salutatione Angelica discit, quid à Deo petere, ac sperare debet. Ergo debet ea scire.

Este eadem obligatio, nimisrum sub mortali, sciendi formare crucem?

Affirmo: Nam nemo non reprehenderet graviter adulturn nescientem formare signum S. Crucis, nisi forte ut puer a parentibus abstractus, & inter barbaros enieritus fuisset.

Ratio est: Credo quidam sancta mater Ecclesia credendum præcipit & tradidit: tenetur implicitè credere omnes Fidei articulos.

Videatur constitutio subsequens de Doctrina Christiana populis tradenda.

SS. D. N. BENEDICTI PAPÆ XIV.
CONSTITUTIO AD EPISCOPOS DIRECTA,

De Doctrina Christiana pueris tradenda.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

ET si minimè nobis dubitandum sit, omnes, quibus animarum cura credita est, vosque presertim Vener. Fratres, tres ad Apostolos officium evocetis, atque in Praelationis fastigio à Deo constitutos, id potissimum sororitatem intendere, ut Christianus Populus Celestis Doctrinae pabulo emeritis, & rudimentis fidei salutem in semitam mandatorum Domini, facem vobis preferentibus, feliciter dirigatur: temperare tandem non possumus, quin vos ipsos nostræ autoritatis ac Paternæ dilectionis stimulis exicitemus ad tam pliū tamque salutem opus Doctrinae Christianæ impensiori cura provehendum, sublati sis impedimenti, quæ animalium salutis adversantur.

Quia vero scientibus legem loquimur, & vigiles Ecclesiæ hortamus Antistites, quibus nec pietatis, nec alia sacrarum literarum desunt præsidia, supervacaneum ducimus plurimis urgere argumentis non satis esse ad Celestem Beatitudinem assequendam confusè, & involute à Deo revelata, & ab Ecclesia Catholica proposita Mysteria; sed hanc Celestem Doctrinam divinitus tradidit, & quæ ex auditu concipiuntur, Doctores legitimi, ac fidelis ministerio ita esse accipiendam, ut singillat illius capitula explicitentur, & eorum aliqua necessitate medi, aliqua vero necessitate præcepti fidelibus ad credendum proponantur. Præterea licet per fidem justificari dicamus cum ea sit humanae salutis initium, & fundamentum; ad futuram tamen, quam iniquitum. Civitatem, ut pervenire aliquando mereamur, satis compertum est solam fidem non sufficere; sed viam nosse constanterque tenere oportere, nempe præcepta Dei, & Ecclesie, tum virtutes, quas prosequi, tum vita, quæ studiis declinare debemus. Quæ quidem omnia cum primis Catholicis fidei rudimentis, sive Doctrina, ut ajet, Christiana, contineantur; Episcopalis munera exigunt ratio, ut illa in singulis Diocesisibus, & ubique locorum rectè, atque ex ordine explicetur; nec posse Episcopos sine tacto conscientia convito illum negligere, sed in hoc opere maximè necessarium omnem curam, & diligentiam conferre debere.

Id tamen oneris non ita Episcopo impositum esse intelligimus, ut ipse per se Doctrinæ Christianæ semper in terris, pueros interroget, & Mysteria fidei, quam profiteretur, aperiat. Nihilquid novimus, in Pastoralis sollicitudinis munere prægravari. Apostolice servitio sarcinam, ac plenè intellecum, cum Anconitanum primum, tum deinde Bononiensem Ecclesiam regeremus, multis, variisque curarum veluti flūcibus jactari Presulium suo

Tract. VII. Examen II.

suo satis munere facere cupientem. Id verò futurum affirmamus, si Episcopus, alieno etiam à visitatione Diocesis tempore, quādōque adsit, ubi Doctrina traditur Christiano homine digna, pueros, puerasque de rebus ante auditis sciscitetur, ac Mysteria nostra religionis evoluta, & annuntiet, Pastoris operam in maximam crediti sibi Gregis utilitatem cessuram, ejusdemque exemplum alios excitatur ad Vineam Domini Sabaoth pro virtibus excolandam.

Hanc administrandæ Ecclesiæ quasi legem sibi dixerant nedum veteres, sed recentiores etiam Praesules Beatorum Civium Albo adscripti; Carolus nem̄p Borromeus, Franciscus Salesius, Turbinus, Alexander Sauli, quorum aliqui, (ut litteris consignatum est) cum gravioribus distenti, atque impediti curis, adesse coram non posse, opera, & diligenter sua Vicariiū aliquem ex Canonis, aut ex Sacroribz designabant: qui, suscep̄t Pastoralis ministeri partibus, adolescentibus ad omnia religionis officia fidei elementis informarent.

Optimum ergo, & ad profectum animarum maximè accommodatum erit Antistitis exemplum, si, quod antea dictum est, id omni tempore, præsentim vero dum abi Diocesim, in singulis Parochiis impleverit. Sed ut quisque facile coniicit, ad hoc vires eius non suppetunt. Ideoque, ut propositione exequatur, necesse est, diligentia, quanta potest maxima, cura, ne in aliis, quos tam laudabilis, tamque fructuosi operis Vicarios constituit, studium, ac sedulitas desideretur.

Duo potissimum onera à Tridentina Synodo Curatoribus animarum sunt imposita: alterum ut festis diebus de rebus divinis sermonem ad populum habent; alterum ut pueros, & ruderios quoque divinæ legis, fideique rudimentis informent, si statis diebus eam Parochi concionem habebunt, que non perstabilitibus humanae sapientie verbis obrepant auribus, sed capiti auditorum accommodata in eorum animo ostensione spiritus illabatur; si mysterium aliquod annuntiantur, in primis verò, quod eo tempore Ecclesia recolit, ea disserentes, que ad virtutem incitamento sint, & ad vitia fugienda, graviora præsentim, & que fediis grossantur in populo; si diebus ipsis (hac enim pariter debent sui muneri) pueros tanquam infantes modo genitos nutriant doctrina lacte, nunc hos nunc illos interrogando, dubia, atque involuta explicando: Si demum cum Apostolo attendant lectioni, exhortationi, & doctrina, ut perfectus sit homo Dei, & ad omne opus bonum instruxit: fas est credere, exitum optatis respondere posse, & populum acceptabilem seculatorem bonorum operum faciē extitum.

Verum satis experientia compertum est, imparem esse solius Parochi labore; cum nequit unus omnes instruere, ubi Doctoris diligentiam numerus vinceret, quoque tamen Episcopus toto animo, ac studio in Ecclesiam sibi coniunctam incumbat, nunquam necessariis, & opportunis destitutur auxiliis: Semper enim inveniet, qui tonsura initiari, qui per minorum, qui per Sacramentum Ordinum gradus ad Sacerdotii fastigium promoveri, qui denique ad Ecclesiastica Beneficia viam ad munire studeant. Gravissimis idcirco verbis (& verbis facta respondentibus) affirmit Episcopus nunquam se facturum, ut Tonsura inauguret gradijores etatæ, aut minores, pascentem vero maiores Ordines in conferat, qui in tradenda christiana doctrina operam suam Parochis commode neglexerit. Hunc porrò Clericorum numerum idem Episcopus in singulis sua Civitatis, & Diocesis Parochias aptè distribuit, & eorum aliquos determinatæ Ecclesias scribat. Denuntiat præterea ac fidem præstet in conferendo Parochiarum, & aliorum Beneficiorum Jure plurimum apud se pondere, & momenti habiturum studium, & diligentiam in hoc opus à Clericis collatam: atque ita re ipsa constabit, non Rechori tantum imponitum esse docendi mītūs, sed plures illi præsto esse, ut omnia officia sui munera cumulatæ impliri possint.

His accedit Sacris Apostolicis Constitutionibus, & septima præsentim feliciter record, Leonis X. Prædecessoris nostri edita in Concilio Lateranensi saluberrime cautesa fuisse, ut tam Ludimistri discipulos suos, quam pizze foeminas pueras, & incorrupta doctrina (Episcopo id potissimum urgente) tamquam pabulo vita nutritant, & confirmant. Constat etiam, ipsum Episcopum posse, ac debere Sacris Oratoriis, quam diligenter committare, ut pro concione in patrum aures, animosque ingeant, sua interesse Mysteriis nostris religionis susceptam probem inbire: & si ad minus idonei fuerint, filios in Ecclesiam adduci oportere, in qua divina legis præcepta explicantur. Pluribus itidem in locis pia, ac laudabilis, & ubi non recepta inducenda consuetudo inuitavit, ut Parochi idem manus prosequentes audilium ferant laici, tum viri, tum mulieres in christiana institutione veluti adjutricem operam haventes, qui audiunt pueros, ac pueras Orationem Dominicam, Angelicam Salutationem, Symbolum Apostolorum, aliquaque id genus memoriter pronuntiantes. Alibi quoquæ sodalitati eręta sunt, quorū cura in explicanda christiana religionis disciplina versatur, & quorū institutum meritis laudibus cumulat san, mem. Pius V. in sua Constitutione, que incipit: Ex debito; sed in omnibus etiam Diocesis propagari exerceat. Quia quidem omnia in unum collecta, si sedulū perpendatur, certum omnibus, atque exploratum erit, ubi multa sit messis, paucos nequaquam esse operarios, nec eos desesse, qui parvulus panem petentibus frangant.

Si quia compertum est, non solum adolescentes, illosque qui confirmata sunt iam etate in divinarum rerum ignorantie versari, sed etiam viros, ipsose senes salutari doctrinæ esse omnino expertes, vel quia numquam illam percepérunt, vel jamdiu perceptum pantilium delevit oblitio: huic etiam male provida Episcoporum occurrit vigilans, si operis sui Vicarios cogent, que parata sunt, remedia sedulū adhibere.

Ut autem ab his, qui in prima sunt etate sermo instituuntur, ad Sacram Eucharistiam, & Confirmationem admitti plures postulant. Pauci enim enixa hanc voluntatem, ac ferè impatens studium non præferunt. Monachus igitur Episcopus Parochos, eisque districte præcipiat, ne quis eorum Sacrum Eucharistia Sacramentum administreret, & schedulam, ut ajunt Confirmationis tradat, qui graviora fidei, & doctrinae capita, & Sacramenti virtutem, & vim ignorent, vel quia parum in hoc tyrocinio præficerint, vel quia ea neglexerint audire, que ad hujusmodi Sacramenta pia, ritueque suscipienda statim temporibus tradita sunt. Hoc sanè pacto prime etatæ satis videri potes consultum.

Si verò loquamus de adolescentia, quoniam uniusquisque proprium donum habet ex Deo; usu satis constat, alios Ecclesiastica, alios vero secularis vita rationem inire. De primo hominum genere verba jam fecimus, cum de his ageremus, qui Ordinibus initiari volunt. Id unum addi posse videat rem fore magni commodi, multaque utilitas plena, si qui se sistunt examini, eos Praegul potissimum interrogem de iis, quibus christiani hominis scientia continetur. Etenim magistra rerum experientia edocuit, ex his aliquis, tametsi latini sermonis auctore, & eleganti excutio, in scientiarum curriculo liberaliter institutos, & que ad Ordines pertinent aperte calentes, de doctrina tamen christiana percontantur, aut nihil apposite responderent.

Si autem ad eos, qui in sæculo degunt, mentis aciem convertimus, palam fit illos, ut plurimum sacri conjungi foderia inire. Verum cum Matrimonio jungendi non sint, si Parochus, non debet, præsumere interrogando deprebendit marem, seu feminam, que ad salutem necessaria sunt, ignorare; vix tantæ, ac tam luctuosæ ignorantia locum relinquit Episcopus, qui Pastores animarum admoneat offici sui, & huic si desint, negligenter repeatet poemas.

Omnes denique omnium etatuum, atque ordinum homines solent identidem sordes animæ Penitentia Sa-

De Fide.

cramento detergere. Curabit itaque Episcopus, ut Sacerdos excipiens confessiones fixum illud, immemorunque animo semper habeat, invalidam esse absolutionem Sacramentalem, quam quis ignorantia res necessarias necessitate medi, impertimur, nec posse homines Deo per hujusmodi Sacramentum reconciliari, nisi prius exhibita hujus ignorantia caligine, ad agitationem fidei educantur. Sedulò etiam animadverteret Confessarius in aliud tempus rejiciendam esse absolutionem illius, qui necessaria necessitate medi suus vitio nescit, & eo quandoque casu Penitentem absolvit posse, quo se vincibilis hujus ignorantia reum agnoscat, & accuset, ac intimi dolens, tum à Deo veniam precetur, tum Confessario serio promittat operam se impensa daturum, qua

Hanc profectio christiani populi instituendi rationem, si Pastores sibi proposuerint, si eorum consilia, labores, & studia ad propositam methodum duxerint referenda, sperare fas est hinc, & opere Gregem ita in dies protectum, ut coedificentur in habitatculum Dei in Spiritu Sancto.

At verò cum maximi momenti ea res sit, nullaque alia ad Dei gloriam, & ad animarum salutem utilius instituta mirari nemo debet, quod plurima passim objiciantur impedimenti. Sitæ quoque sunt in agro parvae, humilesque Ecclesiæ, aliae Parochiali proximæ, aliae vero longo intervallo disjunctæ, ad quas diebus fesit patresfamilias una cum liberis accedunt Sacerdotem Sacris operante auditum; ex quo fit, ut suæ Parochiæ numero quam ferè intant, nec ullum de Mysteriis fidei, de praeciptis, de Sacramentis verbum accipiant, Episcopus hunc malo occurrat, suamque objiciet autoritatem. Et primò quidem, quod parvas Ecclesiæ Parochiali proximas, expressa lege caveant, ne quis ante Sacrificium faciat, quam Parochus Missam celebraverit, sermonem habuerit, ceterasque sui minoris partes absorberit. Hoc enim pæcato Ecclesia Parochialis confluentum Parochiarum numero numerus est, quippe prescriptis horas non causentur. Sin verò caputent horæ Civitatis commodo magis appositive, usi compertum est, populum ad Ecclesiam confundere, in qua fesit dies agitur; & celebrite pompa illeculum, doctrinam christianam non sine gravi animi detrimento deserere. In hoc articulo, quia certa, & communis regula præscribi non potest, id totum relatum esse volumus prudentiæ vigilis Ecclesiæ Antistitis, qui attenta loci, temporis, personarum qualitate, expensisque rerum omnium momentis ita studiat solemnis diei celebratum cum doctrina christiana componere, ne altera altera sit impedimento. Quod si regulares, & exempti contradixerint, & sanctum hoc doctrinæ opus, licet ab Episcopis prius admoniti, suis functionibus perturbare præsumperint; nostram locorum Ordinariis autoritatem, qua potius in exemplis, pollicemur; nec alia Pontificis vigilante decernent remedia, ne Parochiales Ecclesiæ debitis fraudulent obsequi.

Præterea sui etiam Urbes habent impedimenta. Sæpè enim contingit in aliis Ecclesiis, ac præsentim Regulam, solemni ritu, magnæ populū frequentia, fesit aliquem diem celebrari: ideoque si in Ecclesia Parochiali summo manè, aut statim à prædio Catechismus habeatur; aut nemo, aut pauci admodum sunt, qui eodem Catechismo intrent, quippe prescriptis horas non causentur. Sin verò caputent horæ Civitatis commodo magis appositive, usi compertum est, populum ad Ecclesiam confundere, in qua fesit dies agitur; & celebrite pompa illeculum, doctrinam christianam non sine gravi animi detrimento deserere. In hoc articulo, quia certa, & communis regula præscribi non potest, id totum relatum esse volumus prudentiæ vigilis Ecclesiæ Antistitis, qui attenta loci, temporis, personarum qualitate, expensisque rerum omnium momentis ita studiat solemnis diei celebratum cum doctrina christiana componere, ne altera altera sit impedimento. Quod si regulares, & exempti contradixerint, & sanctum hoc doctrinæ opus, licet ab Episcopis prius admoniti, suis functionibus perturbare præsumperint; nostram locorum Ordinariis autoritatem, qua potius in exemplis, pollicemur; nec alia Pontificis vigilante decernent remedia, ne Parochiales Ecclesiæ debitis fraudulent obsequi.

Plurimum quoquæ ad christiani populi institutionem conferre poterit, si visitatores elegantur, quorum aliis Civitaten, aliis Deciesem lustrantes, omni sedulio inquirant, ut certior factus Episcopus pro meritis cuiusque Pastoris, aut præmia decernat, aut penas.

Clementis Papa VIII. aliorumq; Prædecessorum Nostrorum vestigia inhærentes, hortamus in Domino, & enixè commendamus in doctrina christiana tradenda adhiberi libellum de Clementis ejusdem mandato à Cardinali Bellarmino conscriptum mox in deputata Congregatione diligenter examinatum, & approbatum; ac denique ab eodem Clemente in lucem eo saluberrimo consilio edi jussum, ut unus deinceps, idemque modus in dendo, & discendo christianam doctrinam ab omnibus teneretur. Nil hic unformitate optabilis; nihil ad præcavendos, qui in multiplicem Catechismorum varietatem irreperi posse erroris conducibili, atque opportunius, sicuri, & incorruptioni libenter ostendit. Ut quodlibet Catechismus inveniatur, ut neque illud contingat ab peculiari regionum necessitate alium quempiam adhiberi foris libellum; sedulò invigilandum erit, nequid ille contineat, nequid in eo umquam inducatur à catholica veritate absursum. Carandum insuper, ut in eo fidei dogmata claræ, & dilucide sint explicata, additis si quæ desunt necessariis, ac sublatis, quæ redundant. Brevis enim, & univoca docendi methodus multum processu solet ad faciliorum interrogationem, cum quis percutit facit progressus puerorum. Complectatur liber hujusmodi etiam fidei, spei, & charitatis actus, quo recte, scienterque compostos esse, minimè dubitandum. Sed si altera se res habeat, castigati emendato prælo denuerit. Actus prædicti paucis potius, quam multis verbis afferri gaudent; dum illis tamen tota vis, & natura virtutis explicitur. Et quia christianam religionem profitantur maximè necessariis est consuetudo, & exercitatio sapientiæ elicendi dictis actus; idcirco ne illorum usus circumscrubatur angusti finibus, & exiguo numero quaque singulis annis prefinito; Episcopus sive non minus, quam aliena salutis studiosus, provide statut, ut in Parochiis, cum Urbis, cum Diocesis Rechorum animarum post Missam feste die celebratum, statim ante Aram provulgi clara, & intelligibili voce dictos virtutum actus eliciant, & prætere satagant populo verba ab ipsis prolate devotè redditio. Hoc enim pæcato fideles sensim illos memorie mandabunt, & assuecent nedum festis, sed alii etiam diebus in hac pia exercitatione versari.

Saluberrima has erudiendi Gregis rationes, quas Vobis Vener. Frates, per hac Apostolica scripta notas esse volumus, quisque vestrum facile intellegit, consonas eam Monitis Nostris Pastoralibus pælo jam demandatis, cum Sponsa Nostram Bononiensem Ecclesiam paterna charitate comindis amplectemur: illosque præterea ex Pontificis Constitutionibus haustas esse, & spectabilium Antistitis testimonio, & exemplo comprobatas. Quia verò maximam inde utilitatem proficiunt experimento cognovimus; quo majori possumus studio vos hortamus, & ad monemus, ac per viscera misericordie Dei nostri enixè obstemus, ut pro injuncto Vobis Pastoralis Minister debito præmissorum executioni strenuo, constantiæ animo incumbatis: sedulò recognoscant quidquid laboris, studi, ac vigilans in hunc scopum collatum fuerit. Deinde omnium bonorum datorem uberi mercede retributum; & Apostolicam benedictionem ex animo Vobis impertimur.

Datum Romæ apud Sanct. Mariam Majorem die VII, Februario MDCCXLII. Pontificatus Nostri Anno secundo.

C A S U S.

Ideo symbolum fidei, orationem Dominicam, & Legis præcepta nescit, admonitaque sapientiæ à Confessario fuit, ut hac addisceret, partim ob verecundiam, partim ob negligentiam id numquam fecit: in virili etate

te, quamvis elaboret maximè in his memorie tradendis, nequit tamen memoria retinere.

Queritur an hoc noscens possit, & debet à Confessorio absolvit?

Resp. nequam absolvendam esse Euphemiam, que vel ob negligientiam, vel ob verecundiam ea adscire non curat. Quia quilibet fidelis inter Christianos natus, & educatus tenetur sub mortali ad articulos Fidei, qui in symbolo continentur, sciendos, & credendos. Juxta symbolum S. Athanasii: *Quicunque vult salutem esse, ante omnia opus est, ut renat Catholicum Fidem. Item ad alia &c.* Et quamvis ea memorie addiscere aut ordinatum recensere secundum formam, qua descripta feruntur, non obligetur divino, sed humano iure, scilicet in multis specialibus tam Archi- quam Episcopilibus constitutionibus sancitione fuerit, ut Parochis haec sit cura commissa ad Ecclesiastiam pueros ac pueras convocandi, eosque per diversas classes divisos instituendi in doctrina Christiana, quibus congregatioibus ipsi Parochus sit Præses, & præsens, & pueros interrogantes audire obligatur, quia tamen est in materia gravi, & ab omnibus Episcopis summo rigore injuncta, qui in docendo doctrina Christiana negligentes puniunt, id certius pro mortalitate peccent, quando ex negligenti non docent filios signum Crucis, Credo, & Pater noster, & Ave Maria, & decem Præcepta Decalogi, ergo etiam qui hac addiscere negligunt, & in illis memorie mandatis nullam prorsus curam adhibent, à mortali excusari nequeant. Parochos quoque, ac Parentes in ea remissim, & negligentes obligat sub mortali *Concil. Trid. Sets. 2a. cap. 4. Episcopi Dominicis sollem.*

*E*go dñe diebus festis, pueros in singulis Parochiis fiduci rudimentis, & obedientiam erga Deum, & Parentes diligenter ab illis, ad quos spectant, doceri curabunt, & si opus sit etiam per censuras Ecclesiasticas compellant. Compulsus autem non fit per censuras Ecclesiasticas, nisi sit in materia peccata mortalium. Ex quo

Inferuntur 1. Parochos in habenda Catechesi negligentes peccare mortaliter sepius in longum tempus aut differentes, aut nullam habentes ym decreti *Conc. Trid.*

2. Parentes aut Tutores pariter obligari ad officium istud in suspicendum, ut invigilent, ut tradiuntur sua Catechesi intersint.

3. Sine causa rationali absentes non posse excusari a peccato letalib, utpote negligentes ea, quia ad salutem sunt necessaria. Confessari autem dicunt, se carere memoria ad ea addiscere, quia in Catechesi audiuit, non facile credat. Pauca enim, & facilia sunt, quae paulatim addiscuntur, cum diligentia retineri memoria poterunt, in iis quoque quae obligant ad salutem anima, & consequente ad culpam mortalem, non levem est excusio admittenda.

Hoc tamen limitandum est pro iis, qui aed sunt debiliis memorie, nec verbis unius possunt retinere, dummodo saltene credant singulos articulos, & sciant de illis ac præceptis Ecclesie responderem, quan- dò interrogantur, intenduntque saltē virtualliter ea, quia in præceptis Ecclesie continentur, observantur, unde tales à Confessario absolvit poterunt, quia præceptum Ecclesie de his ordinatè addiscendi & memoria tenendis obligat solum prout hominis vires ferunt: *Nemo enim ad sibi impossibile tenetur. Arg. L. Impossibilium, ff. de Reg. Jur. & cap. Nemo si impossibile. Edem tit. lib. 6.*

*Q*UÆRO IV. Cum præceptum credendi sit affirmativum, adeoque non obligat semper, & pro semper, quando per determinate obligat?

XXXIII. Resp. 1. Hæc propositio ab Alexandro VII. anno 1665. 24. Septembris ex damnata: *Homo nullo unquam vita sua tempore tenetur elicere alium fideli, spem, & charitatem ex vi præceptorum dinovorum ad eas virtutes pertinentium.*

Resp. 2. Præceptum credendi per se ratione sui non obligat in probabiliori sententia, nisi tunc quan-

do homo de aliqua fidei veritate est sufficienter instruētus. Et hoc etiam in primo morali instanti usus rationis, ut patet ex dictis n. 30. art. 31. postquam autem semel actualiter creditit, postea per se loquendo, sufficit habitualiter credere, hoc est quod in promptu habeat fidem, ut assensum præster, quando fuerit necessarium.

Resp. 3. Præceptum fidei per accidens obligat, quando quis tenetur elicere contritionem, vel actum dilectionis Dæi super omnia, hi enim actus elici nequeant sine actu fidei. Item quando urgat gravis tentatio, qua videtur non posse vinci sine actu fidei. Item quando quis tenetur debito modo & magna cum fiducia orare Deum, quod non videtur posse fieri sine prævia fide. Plura tempora assignantur ab aliis, vide dicta n. 31.

*Q*UÆRO V. Qui negat unicum fidem articulum, negante perdit totam fidem, vel retinetne fidem informem circa articulos, quos negat?

XXXIV. Resp. Probabiliter est, quod non retineat fidem etiam informem. Ita S. Tb. hic q. 5. art. 3.

*R*atio S.D. Destruo obiecto formalis fidei implicante fidem ab eo specificatam: Sed per actum infidelitatis circa unicum fidem articulum respectu eius destruitur objectus formalis fidei infuse. Ergo & fides. *P*robat min. Objectum formale fidei infuse est prima Veritas, seu Deus, ut in infallibili Regula, per Scripturam, & Ecclesie propositionem manifestata: Sed respetu eius, qui scienter, & cum pertinacia unum etiam fidem articulum negat, prima veritas, ut per Ecclesiam propositionis, non manet regula infallibili, sed fit fallibilis; quia tenet, eam revelasse, & Ecclesiam proponuisse falsum. Ergo.

Ex hac ratione patet differentia fidei ab aliis habitationibus intellectuibus, v.g. Logices, Physics, & ceteris in quibus etsi quis eret circa alias Conclusiones, ob hinc non perdit scientiam circa alias. Et hoc idea S. D. ibid. ad 2. *Quia in diversis Conclusionibus unus scientia sunt diversa medit, per quae probantur, quorum unum potest cogitari sine alio, & idem homo potest scire quasdam Conclusiones unius scientie ignorans alias: sed omnibus articulis fidei inheret fides proprium medium, scilicet proper veritatem primam.* Et quia ab hoc medio decidit, totaliter fide caret.

*N*ot. Intelligi hoc de materiali diversitate, seu multiplicatione mediiorum, seu motivorum in scientia. Negari enim non potest, quod ab illis abstractibus ratio formalis secundum speciem, & qua scientia habet sumam unitatem specificam.

Similiter ex dictis patet differentia fidei divinae ab humana, quae non perditur per hoc, quod quad unum sicut homini discredat.

*R*atio est: Qui motivum fidei humana, scilicet auctoribus dicentis, non est in omnibus infallibili scientia divina.

XXXV. Oppono 1. Ex data Resp. sequitur, Theologum, qui fieret hereticus, amittere scientiam Theologiae: *Sed hoc est falsum. Ergo. Maj. pot. Quia articuli Fidei sunt principia Theologiae. Min. vero prob. Talis aquæ potest Theologiam defendere, ac docere, in ea syllogizante (excepto illo, in quo est hereticus) ac ante. Ergo non perdit Theologiam. Oppono 2. Qui negat unum articulum Fidei, reliquæ aquæ firmiter adhaeret ac ante. Ergo circa illos retinet Fidem.*

*A*d 1. Concessa seq. N. min. Ad probat dist. ant. Potest æquè in rei veritate, & putative, sive existimare, vel ex consuetudine, C. Talis ergo alios articulos tenet solum propriam voluntatem, & iudicio, seu per opinionem quamdam, ut ait S. D. loco cit. in fine Corp. & ad 1. fide humana, non vero divina nisi errorne existimat. Et ex illa fide humana potest easdem Conclusiones deducere, quas deducet ex fide divina, si eam adhuc haberet. In hoc enim nullum inventur inconveniens, at nostre Ferre, nam bene possunt supernaturaliter tractari naturaliter, sicut scibilia multoties tractantur probabiliter. Ex quibus patet ad 2. *Sed nomine per frequentatos actus talis Theologus*

generabit in se habitum ejusdem speciei cum habitu Theologie nostræ?

*M*inima, quia illi actus seu assensus non habent idem objecum formale, ac nostri assensus Theologicus, ut patet ex probat. Unde S. Dionysius cap. 22 de Div. nom. ait: *Theologus esse non potest qui fidelis non est.* Remaneat ergo, & augetur in tali Theologo quoddam fidei acquisitione simulacrum, non verum fidei aurum, sed archicalcum; ut loquuntur *Contonson* non eamdem facilitatem ingerentes, sed similem. Vel forte verius dicit potest, aut idem. Autor, solum esse eamdem facultatem extrinsecam, qua provenit ex remotione impedimentorum, & exercitio actuum non vero intrinsecam ab habitu ingeneratum.

*Q*uomodo est possibile, quod habitus corrumptus per unicum actum vitii contrarii? Oppositum enim videtur in virtutibus moralibus.

*D*ico, id fieri, si perat ratio formalis obiecti, sicut ea respectu fidei divinae perit per unicum actum infidelitatis.

De virtutibus moralibus vide supra *Tract. 4. Exam. 1. n. 15.* quod virtutes morales infuse cum gratia habituali perdantur per unicum peccatum mortale: acquisitæ vero sine gratia, & charitate vis mereantur non-morales virtutes, licet quod substantiam sint tales, cum retinente suorum objectum. Aliæ difficilis objectio videatur in *Gonet* hic disput. 4. a. 2. §. 3. obiect. 3.

*Q*UÆRO VI. Exterior confessio fidei estne ad salutem necessaria?

XXXVI. Resp. 1. In nullo casu licitum est verbo vel signo veram fidem negare, aut falsam profiteri, etiam exteriori tantum.

*I*ta docet ipse Christus Matth. 10. *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram patribus eorum, & licet exterior solùm similet se, v.g. Mahometanum vel Lutheranum, & sic quod Deum infidelis aut hereticus non sit, mentitur tamen in re gravissima. Ergo mortaliter peccat.*

*H*inc & *S. Augustinus* lib. contra mendacium, c. 2. contra *S. Hieronymum*, & aliis SS. PP. docent, peccasse *Jehu* 4. Reg. 10. simulante se velle colere Baal, ut facilius ejus cultores cognoscerent, & interficerent. Nec obstat, quod ibidem dicatur studiōse egisse, & furentur à Deo remunerari. Nam, ut *S. Thom.* infra quest. 11. art. 1. ad 2. ait: *Commendatur, & temporali remuneratur à Deo, non pro simulatione, sed pro zelo, quo destruxit cultum Baal.*

*R*esp. 2. Præceptum de confitenda exteriori Fidei est affirmativum obligans quidem semper, sed non pro semper; obligat autem pro loco, & tempore secundum circumstantias debitas.

*I*ta S. D. hic. q. 3. art. 2. in c. Ubi ponit duos causas obligations. *Primum est: Si confessio fidei sit necessaria ad honorem Dei, & per omissionem confessionis subtraheatur honor debitus Deo. Secundus est: Utilitas proximi existens in perficie fidei, cui tu publica confessione succurrere potest.*

*D*e Vitius oppositis Fidei, & Confessioni ejus, nimis de Infidelitate.

*D*e qua S. D. agit quest. 10. de *Heresi* quest. 11. *de Apostasia* q. 12. *de Blaspemia*, q. 13. & 14. *de Scismate*, de qua infra 4.39. per 4. articulos.

*Q*UÆRO I. Quid & quotplex est Infidelitas?

*E*stne peccatum?

XXXVII. Resp. Infidelitas est carentia Fidei, & est triple: Negativa, privativa, contraria. Prima non est peccatum, bene tamen secunda & tercia.

*D*eclaratur ex S. Tb. hic q. 10. art. 1. Infidelitas negativa est nuda carentia Fidei, seu pura negatio in eo, qui nihil audit de Fide, vel audit ita obliter, ut mysteria Fidei non sint ei ostensa evidenter credibili, & hæc non est peccatum, sed est peccati Originalis, defacti voluntari personalis; nec properter eas homines damnantur, sed proper peccatum Originale, & alii peccata, quae sine Fide remitti non possunt. Vide dicta *Exam. precedent.* n. 28. *V*erum NB. ut in aliquo dicatur esse infidelitas negativa, non solum debet carere fide, sed & omni excellentiore cognitione mysteriorum fidei: hinc quia Christus, & Beati habent excellentiorem cognitionem articulorum Fidei, nimis claram visionem, licet fidem, utpote ratione obscuritatis estiam beatisfico repugnantem, non habent, non sunt infideles negative.

*I*nferit Infidelitas privativa est carentia fidei in eo, qui

potuit, & debuit credere, sed non voluit, fide sufficienter sibi proposita: licet in intellectu nullum positivum errorem habeat.

In infidelitatem contraria est carentia Fidei in eo, cui eti Fides sufficienter sit proposita, non tamen vult credere, sed vel expressè, ac formaliter aliquam fidei veritatem negat, vel assertor errorem ei contrarium. Utique hac infidelitas est peccatum mortale.

Ratio eti: Quia omnis homo Fidem, extra quam non est salus, sufficienter sibi propositam sub mortali tenetur acceptare.

QUÆRERO II. Infideles, & hæretici quomodo tenentur inquirere in vera Fide?

XXIX. Resp. 1. Infideles, qui aliquid audierunt de Fide Christiana per famam, rumorem, vel per aliquam predicationem, non tamen exactam, & sufficiemt, ut fit inter Turcas, & similes barbaros, teneant sub gravi praecerto adhibere sufficientem diligientiam, ut mediante aliquo Doctore veniant ad sufficientem Fidei cognitionem. Si sufficiente diligenter adhuc non habeant sufficientem Fidei cognitionem, excusant à peccato infidelitatem.

Idem proportionabiliter intelligi de hereticis horum temporum comparative ad fidem Romano-Catholicam, qui tamen utpote nobis viciniores difficilis excusantur.

Ratio eti: Quia licet illa imperfecta propostio non fuerit sufficiente ad conciendum, fuit tamen sufficiens ad rationabiliter dubitandum, & ad movementum, ut repellatur ignorancia: Sed nemini licet manere in tam gravi dubio prædicto. Ergo.

Resp. 2. Infidelis non tenetur universaliter præbere auditum cuivis homini, eum de alia Religione erudire volenti.

Ratio eti: Quia infidelis non habet aliud lumen quam naturale: Sed hoc non dicta quenvis hominem in materia Religionis esse audiendum, quia alia æque esset audiendum Iudeus, aut Lutheranus. Ergo.

Resp. 3. Licet infidelis Evangelium explicitè audiat ab aliquo Prædicatore verè Christiano, non statim non committit peccatum infidelitatis, nisi Prædicator edat testimonia ad credibilitatem convincendam sufficientia.

Prima pars patet ex illo Eccles. 19. Quæ citò credit, levius est corde. 2. pars constat ex eo, quia in re tanti momenti (uti est cultus veri Dei) tenetur homo sequi dogma omnium probabilitissimum, alias amabit periculum, & peribit in illo. Non deesse in eo casu auxilium credendi supernaturale sufficiens, patet in Examini precedentem n. 31.

QUÆRERO III. Estne quelibet actio hominis infidelis peccatum?

XI. Resp. Negativè cum S. Thom. bīc q. 10. art. 4.

Ratio ejus est: Quia peccatum mortale tollit quidem gratiam gratiæ faciente, non tamen totaliter corrupti bonum naturæ: Sed infidelitas (in sensu ad q. 1. dato) est peccatum mortale. Ergo ratione ejus infideles quidem caret gratiæ sanctificante, & non possunt facere opera meritoria vita æternæ: cum hac debent dirige fidei infusa: manet tamen in eis aliquod bonum naturæ, & lumen rationis naturalis. Ergo possunt facere opera naturaliter moraliter bona, v. g. dæleceosynam, solvere debita, &c. Ergo non peccat in quavis actione.

QUÆRERO IV. Quot & quæ sunt species infidelitatis?

XII. Resp. Cum S. Thom. q. 10. a. 5. Secundum comparationem ad Fidem tres sunt species infidelitatis; scilicet Paganismus, Judaismus, & hæretis; ad eas ceteræ omnes reducuntur.

Ratio S. D. est: Cum peccatum infidelitatis consistat in renidendo Fidei, hoc potest contingere dupliciter. Quia aut renidetur Fidei nondum suscepta, & talis infidelitas est Paganismus, sive Gentilium: aut renidetur Fidei Christianæ suscepta, vel in figura, & sic est infidelitas Iudeorum, vel explicite, seu in ipsa manifestatione veritatis, & sic est infidelitas hæretorum. Ergo.

Dixi, secundum comparationem ad fidem. Nam si

species infidelitatis distinguuntur secundum errorem in diversis, quæ ad Fidem pertinent, aut S. D. tune non sunt determinatae species infidelitatis, possunt enim errores in infinitum multiplicari.

Species, qua præter prædictas possunt assignari, sunt Primò Atheismus negans omnem Deum, verum his reductus ad Paganismum ut species materialis, quia Paganismus aliquando est cum, aliquando sine cognitione veri Dei. Si sine; tunc est Atheismus.

Secundò dabitur Antichristianismus, qui Christum negabit, & omnibus Scæcis, adeoque etiam Paganismo & Judaismo adversabitur, prouide non videtur ad eos posse reduci. Sed dico reducendum ad Judaismum,

quia Antichristus erit de sanguine Iudeorum, nimirum ex Tribu Dan, idèque vetus Testamentum admissum, factus in eo de Messia promissiones in se impletas esse contendet. Nec persecutus omnes sectas, sed tantum eas, quæ omnino non convenienti cum ipsis.

Tertiò: Mahometismus quo reducitur? Dico reducendum ad Paganismum, Mahometani enim non renuntiatur Fidei suscepta, vel in figura, vel explicite profitebatur se habere Fidem Christi. Nec obstat (uti opponi potest) quod in multis articulis cum vera Fide convenienti, hoc enim non est ex eo, quasi Mahometani eam Fidem, ut à Christiana derivatam professi sint, sed quia eorum Dux pro libitu ex illis proposuit ut amplectendam.

Quarto: Possibilis est quædam infidelitas philosophica, ut aliquibus loqui placet, quæ esset in eo, qui esset conditus in puris naturalibus, & vellet colere unum Deum præcise ut ratione naturali cognitum, qui certè videatur nec esse hæreticus, nec Paganus, nec Judeus. Sed, dico, hæc infidelitas philosophica manifestè esset Paganismus, quia adversatur Fidei, nullo adhuc modo suscepit.

Quinto: Sit casus, quod homo baptizatus deficit à toto Evangelio, uti fit in Renegatis apud infideles. Dico, taliter formalter fore hæreticum, quia renuntiatur Fidei semel explicate suscepta, manetque in eo rater baptismalis immo & aliorum Sacramentorum, si ea receperit: enti tamen in eis casu materialem Iudeus, sed, vel Paganismus, quod si ad quædam ex eis deflexerit poniens, in Confessione tenetur exprimere, in qua speciem infidelitatis lapsus sit.

QUÆRERO V. Liceat Christiano aut Catholicico Principi in suis Provinciis permettere libertatem conscientie, tolerando infideles, & hæreticos?

XIII. Resp. 1. Principes Christiani licet quandoque permittant in suis Provinciis infideles, id est, nunquam baptizatos, v. g. Iudeos, nimirum negative habendo, nec vero positive approbando eorum ritus.

Ratio: Quia permisso rituum Iudeorum afferat Ecclesia specialiter utilitatem, nam ab ipsis tamen ut ab inimicis Ecclesia habet testimonium veritatis: fatentur enim Messiam esse promissum, & admittunt Verus Testamentum, ex quo nos probamus promissionem illam esse impletam.

Resp. 2. Permissio hæc non est licita, nisi cum certis conditionibus. 1. Ut Iudei suis ritus non exercant cum scandalo Christianorum, & blasphemia Christiani nominis. Ut nova Synagoga non erigantur, nec que semel in Ecclesiæ consecratae sunt, restituantur, sed antiquæ solum conserventur, modo non sint vicina Ecclesiæ Christianorum. 3. Ut in die Paræses in publicum non exeat, sed janus & festinas clausas habeant. 4. Ut tantum signo aliquo distinctivo, quo à Fidelibus discernantur.

Resp. 3. Facilius permittuntur infideles, v. g. Judei, quam hæretici.

Ratio: Quia hæretici inducent majus perversions periculum quam Judei, vix enim audiunt est, Christianum transisse ad Judeos. Ergo.

Ratio. 4. Infideles qui numquam Fidem Christi suscepserunt, uti sunt Gentiles & Judei, non possunt à Christianis Principibus direcè compelli ad Fidem nostram: possunt tamen cogi, ut Fidem non impediant blasphemis, vel malis persusionibus, vel etiam aper-

ti

tis persecutionibus, nec resistant prædicationi Evangelii: vel etiam potest eis negari habitat in terris Christianorum, nisi se convertant. Ita S. Th. bīc q. 10. art. 8.

Ratio 1. p. Quia, qui non est baptizatus (cum baptisimus sit ianua Ecclesiæ) quoad animam, & supernatura non subest Jurisdictioni Ecclesiæ, vel Christianorum Principi, sed solius Dei. Ergo.

Confirmatur. Omnes quidem totius mundi homines tenentur legem Christi suscipere, adeoque possunt ad hoc compelli, as non à quoilibet, sed solius ab eo qui ad hoc habet jurisdictionem: Sed qui non sunt baptizati quoq; supernatura, non subest Jurisdictioni ullius hominis. Ergo.

Secunda pars patet exemplis diversorum Principium, nimirum Siebeati Regis Hispaniæ, quoad Judæos: Constantini, quoad Paganos; Caroli Magni quoad infideles Saxonum. Et Ratio est: quia omnis Republica bene ordinata debet habere potestatem repræmendi suo impugnantes & hostes. Ergo.

Ratio 5. Hæretici, & à Fide suscepta Apostolus licet quandoque ad vitanda majora mala negativè permititur libertas conscientie.

Coligitur ex S. Th. art. cit. ad 1. Ubi respondens ad exemplum Evangelii de parabolâ zizaniorum ex sententia August. epist. 48. sic ait: Quod ergo Dominus dicit: Sicut uirage crescere usque ad messem, qualiter intelligentiam erit, apparet ex loco quod subditur: Ne forte colligentes zizaniam, eradicetis simul cum eis & triticum.

Ratio est: Prudentia dicit, non solùm mala esse combinda, sed etiam diclat, ex dubiis malis minùs esse eligendum; & ordo charitatis postulat, ut correctio non fiat sine fructu: Sed si ex coactione hæretorum, & Apostatarum sequeatur dissidium, & schisma in populo & Provincia, Fidei oppresio, &c. hoc esset maius malum, quam eorum permisso, & correctione fieret sine fructu. Ergo.

Confirm. Licet Principi Christiano incumbat, de vera Religioni in suo Regno promovere esse solicitem, id tamen debet fieri secundum Regulas prudentia, & absque detrimento Fidelium. Ergo.

Ratio 6. Infideles qui quandoque Fidei Christi suscepserunt sicut hæretici, & omnes baptizati Apostolari corporaliter possunt compelli, ut implent quod promiserunt; & teneant quod semel suscepserunt. Ita S. D. art. cit. in fin. Corp.

Ratio: Licet Principes non possit compellere subditos ad servandam legem superioris ordinis, quam nondum receperunt, benè tamen quando eam receperunt: Sed omnes Fideles in Baptismo se obligant ad Fidem Christi, vel per se ipsos, ut aduliti, vel per Patrinos, ut parvuli; in quo differunt ab infideilibus. Ergo.

QUÆRERO VI. Liceat cum infidelibus disputare, vel communicare, seu commercium habere? Ante R.

XLIII. Nota, duplice esse communicationem: una civilem, & politican, seu materialiem; alteram formalem, quo potest fieri sic, vel quod Fidelis ingenerat se operibus infidelitatis, vel quod infideles admittantur ad exercitium nostre Fidei. Hoc notato:

Ratio 1. Qui Fidem Christi semel suscepit, & ex motivo dubitationis Fidei sue cum infidelibus disputat, mortaliter peccat, & est infidelis. Ita S. Th. q. 10. art. 9.

Ratio: Quia dubius in Fide est hæreticus, ut patet in sequentibus.

Ratio 2. Ex parte audientium aliquando licet, aliquando non licet publice de Fide disputare cum infidelibus.

Declarat hoc S. D. q. 10. art. 7. in c. dicens: Si disputet aliquis de Fide ad confutandum errores, vel etiam ad exercitium, laudabile est. Ex parte vero audientium considerandum est, utrum illi qui disputationem audient, sint instruti, & firmi in Fide, aut simplices & titubantes, & quidem coram sapientibus in Fide firmi, nullum periculum est disputare de Fide.

de. Sed circa simplices est distinguendum: Quia ait sunt solicitati, sive pulsati de infidelibus, puta, Ju-dæi, vel hæretici: sive Pagani nitentibus corrumpere in eis Fidem: Aut omnino non sunt solicitati super hoc, sicut in terris, in quibus non sunt infideles. In primo casu necessarium est publicè disputare de Fide, dummodo inveniantur aliqui ab hoc sufficiens, & idonei, qui errores confutare possint. Per hoc enim simplices in fide firmacuntur, & tollentur infidelibus decipiendi facultas, & ipsa taciturnitas eorum qui resistere deberent pervertentibus Fidei veritatem, esse erroris confirmatio. Unde Gregorius in secundo Pastorale: Sicut incuto locutus in errorem pertrahit, ita indiscretum silentium eorum, qui erudit poterant, in errore derelinquit. In secundo vero casu periculorum est, publicè disputare de Fide coram simplicibus, quorum Fides ex hoc est firmior, quia nihil diversum audierunt ab eo, quod credunt. Et ideo non expedit eis ut verba infidelium audirent disputandum contra Fidem. Hæc S. D.

Quomodo non licet disputare cum hæreticis, vide infra in hoc Exam. n. 50.

Ratio 3. Communicatio formalis, id est, in operibus infidelitatis (item est de hæreti) Jure divino, & naturali est prohibita. Patet ex multis testibus Scriptura, & Juris. Ratio est: quia tali communictio est superstitiosa, & intrinsecè mala.

Ratio 4. Jure naturali proutit est omnis illa communicatio cum infidelibus & hæreticis, ex qua imminet periculum perversioris in se, aut in aliis periculis scandali. Ratio est: Quia, qui amat periculum, peribit in illo.

Sequitur ex hoc male agere illos parentes, qui pre-textu mercatur, studiorum, aut politicæ conversationis proles suas mutant ad hæreticos: communiquerent aliquid de morib; ex fermento eorum imbibunt, & corruptuntur. Pariter male agunt, qui hæretici famulantur, cum apud Catholicos æque, vel ferè æque commode famulatum habere possint.

Ratio 5. Communicatio infidelium, etiam hæreticorum, cum fideliis in rebus divinis quæcumque est Jure divino, naturali prohibita tamquam intrinsecè mala, ut patet in admissione ad participationem Sacramentorum, per eam enim Sacramenta maximi inferuntur iniuria: quæcumque est permissa tamquam indifferentia, aut etiam conveniens, ut si speretur eorum conversio, juxta mox dicenda.

Ratio 6. Communicatio civilis ac politica cum infidelibus, & hæreticis non est intrinsecè mala, nec Jure divino, aut naturali prohibita.

Ratio: Quia ibi secundum se nullum subest periculum.

Ratio 7. Lega Ecclesiastica prohibitum est.

1. Sub communicatione, ne Fideles in eadem domo cohabitent Iudeis, aut Saracenis, id est, quiibuscumque non baptizatis. Cap. Judei, per quod tales non probetur habere seruos Iudeos, ut patet ex c. Etsi Judeos.

2. In Concilio Agathensi C. 40. inhibetur, ne Fideles accedant convivia Iudeorum, & ne hos invitent ad sua. Non peccat tamen qui casu, & præter intentionem convenit cum Iudeis in eadem mensa.

3. C. Nullus 28. q. 1. prohibetur, ne Fideles co-

me-

Tract. VII. Examen III.

medant azyma Iudeorum.

4. Ibidem, ne utatur Medico Iudeo, nisi esset casus gravis necessitatis.

5. Ne in eodem balneo cum Iudeis laventur, nimirum per modum societatis, id est, ex intentione societatem querendo.

6. In C. Ad hoc de Iudeis veterat Fidelibus, ne famulentur Iudeis, nisi locando operas ad modicum tempus, & ne Iudeos eligant ad officia.

7. Ne nutrices Christianae nutriant Iudeorum infantes intra domos ipsorum. In his casibus levitas materia excusat potest.

Resp. 8. Turcis, aliquis nominis Christiani ini-
mici, vel haereticis per Sedis Apostolicae sententiam expresse, & nominata declaratis deferre, vel trans-
mittere arma, ferrum, chalybium, equos, milites,
naves, vel navium ligna, & similia, quibus Catho-
licos impugnant, vel quoquo modo eorum bella au-
xilio, vel consiliis adjuvare, prohibitus est ab Ecclesie-
ria excommunicatio late sententia, Papæ reser-
vata in Bulla Cœne, de qua infra Tract. 14. Exam.
2. n. 65.

QUÆRO VIII. Peccantem Fideles Infidelibus vendende aliqua, quibus utinatur ad suos ritus? Ante R.
Notandum, ea de quibus queritur esse duplicita, nimirum aliqua, quorum usus est secundum se bonus, ut uestes & cibi communes; alia vero quorum usus per se, seu ex institutione sua est ordinatus ad superstitionem, ut Idolum, vestis Sacerdotis infidelis, &c. Hoc notato.

Resp. 1. Fideles non possunt licite infidelibus venderre, vel parare ea, que per se ad cultum ritus sunt instituta. Ita docet & probat S. Th. infra q. 169. art. 2. ad 4. dicent: Si qua ars est ad faciendum aliqua opera, quibus homines ut non possunt absque peccato, per con-
sequens artifices talia faciendo peccant, utpote præben-
tes direcere alii occasionem peccandi, puta si quis fabri-
cetur Idola, vel aliqua ad cultum idololatria perti-
nientia. Hac S. Th. Cum hoc stat, quod si quis fide-
lis haberet Idolum, vel valde artificios, vel ex pre-
stitione materia factum, posset hoc retinere, vel alieni fidei vendere in signis antiquitatis, vel Victoria contra infideles reportare.

Resp. 2. Jure quidem naturali prohibitum est legere libros haereticorum, quando est periculum subver-
sionis. Jure autem Ecclesiastico generaliter omnibus etiam doctissimis viris illicitum est eos legere, ab-
sque licentia Sedis Apostolicae licet eos intendant re-
futare.

Ratio 1. p. est: Quia natura prohibet seipsum exponere periculo subversionis.

Secunda pars patet ex Bulla Cœne, quae sub ex-
communicatione late sententia generaliter omnibus, nemine excepto, prohibet, ne libros haereticorum ha-
resim ex professo contineat, vel de Religione ex
professo tractante, sine auctoritate Sedis Apost. scien-
ter legant, retineant, impriment, vel quomodo libel-
lant, ex quavis causa, publicè, vel occulte,

quovis ingenio, vel colore.

Segundum ex hoc 1. Nomine legentium etiam in-
tellegi eos, qui scienti visu percurrent partem nota-
bilem libri, sicut juxta communem sententiam est Pro-
cenium, Epistola dedicatoria, vel una pagina ex
reliquo, si liber sit magnus.

2. Comprehendi etiam eos, qui audiunt legi, si
sint causa lectionis.

3. Non comprehendi eos, qui legunt, sed non in-
tellegunt.

4. Parum referre, an liber sit impressus, vel manu
scriptus, unde ad censuram incurruendam sufficit, scien-
ter legere haereticorum quaterniones, aut scripta qua-
cumque, haeresim continentia, aut de Religione tra-
cantia; cum haec omnia ad libros reducantur, & li-
brorum appellations veniant, at nosfer de la Cruz.

5. Non comprehendi eos qui legunt litteras, seu
Epistolas haereticorum, haeresim continentia, quae illa
in acceptione salem vulgata nec datur operari libri, nec
reducantur ad libros. Idem est de Concioane haereticorum,
eo quod solam continet utrumque folium.

6. Non comprehendi libros haereticorum, qui ex
professo haeresim non continent, aut de Religione tra-
cant, licet hinc inde haeresim aliquam immis-
cent.

7. Non comprehendi libros Catholicorum, in qui-
bus haereses, vel haereticorum argumenta referuntur.

8. Ut ex *ly scienter* constat, non comprehendit
ignorantes librum esse hereticum, aut haeresim con-
tinere, vel de Religione tractare.

Sed explica: Quinam dicuntur libri de Religione
tractantes?

Explico cum de la Cruz, & dico, intelligi omnes
libros, qui ad Fidei expositionem spectant, & con-
sequenter eos quibus divina Scriptura, vel aliqua pars
illius explicatur, eos etiam, qui Theologiam Scholasti-
ciam tam, vel partem illius tractant. Item qui tra-
cant de cultu Deo debito, de Religione Christiana, de sta-
tute Religions, ac de Ecclesiasticis. Quia Religio non
sunt acquisitum pro virtute cuius proprium est Deo
cultum exhibere, sed etiam pro congregatione homini-
num Deum colentium, complectente statum Christia-
norum, statum Clericorum, & Religiosorum.

QUÆRO VIII. Peccantem Fideles Infidelibus vendende aliqua, quibus utinat-
ur ad suos ritus?

Notandum, ea de quibus queritur esse duplicita, nimirum aliqua, quorum usus est secundum se bonus, ut uestes & cibi communes; alia vero quorum usus per se, seu ex institutione sua est ordinatus ad superstitionem, ut Idolum, vestis Sacerdotis infidelis, &c. Hoc notato.

Resp. 1. Fideles non possunt licite infidelibus venderre, vel parare ea, que per se ad cultum ritus sunt instituta. Ita docet & probat S. Th. infra q. 169. art. 2. ad 4. dicent: Si qua ars est ad faciendum aliqua opera, quibus homines ut non possunt absque peccato, per con-
sequens artifices talia faciendo peccant, utpote præben-
tes direcere alii occasionem peccandi, puta si quis fabri-
cetur Idola, vel aliqua ad cultum idololatria perti-
nientia. Hac S. Th. Cum hoc stat, quod si quis fide-
lis haberet Idolum, vel valde artificios, vel ex pre-
stitione materia factum, posset hoc retinere, vel alieni fidei vendere in signis antiquitatis, vel Victoria contra infideles reportare.

Resp. 2. Fideles licet possunt infidelibus venderre, & parare ea, quorum usus secundum se est bonus, li-
cit etiam, quod infideles eis male, nimirum ad ritum, vel Sacra-
menta sui usuri sint, ut sunt, v. g. pannus, ver-
gula, candelas. Ita S. Th. loc. cit. subdicens: Si qua
vero ars sit, cujus operibus homines possunt bene, &
male uti (sicuti gladii, sagittæ, & alia bujusmodi)
usus talium artium non est peccatum. Hac ille.

Ratio 2. Est: Quia Fidelis in eo case nec indirecte
vult ritum infidelis, nec potest, nec tenetur eum im-
pedire, cum toleretur a Republica. Ex quo patet diffe-
rentia, cur non licet vendere gladium, vel venenum
illis, de quo scitur, quod sit eo usurus ad necem alterius. Quia saltem ex charitate tenetur defendere pro-
ximum, & hoc peccatum à Republica, non toleratur.

Dicuntur ex dictis, an licet, vel non licet, ha-
retico vendere hostias, & vinum pro sua Cœna.

QUÆRO IX. Licitne Principi Christiano infideles vocare in auxilium, vel in bello eum juvare?

XLVI. Resp. 1. Si Princeps Christianus bellum gerat contra alios infideles, v. g. Turcas, licet in auxilium vocare infideles, v. g. Persas, aut iudicem necessaria subministrat, ut communiter sentiant DD. saltem cum consensi Summi Pontificis, & si magna sub-
sistit causa, & hoc commercium Christianos per acci-
dens non exponat periculo perversions.

Ratio: Quia tunc lex canonica prohibens communi-
cationem cum infidelibus cessat tantisper obligare.

Resp. 2. Si Princeps Christianus justum bellum gerat contra alium Principem Christianum, per se quidem, & ex natura rei illicitum non est in auxilium vocare infideles (sicut pro sui, & rerum suarum de-
fensionis licet est conducere milites) & sic vel ut instrumento iustæ defensionis eorum opera uti, si non
possit aliter se defendere, & desint periculosæ cir-
cumstantia, ut morum, & Fidei Christianæ corrup-
tio, Christianorum in servitutem abductio. Ve-
rū quia haec circumstantia raro desunt, coram toto
orbis Christiano scandalosum esse censetur, & incur-
rit Excommunicatione late sententia, cuius facta est

De Vitiis Fidei oppositis.

est mentio in Resp. 8. ad quest. 6.

Quærer hic potest, an pueri Iudeorum, aliorumque infidelium invitati parentibus sint baptizandi? Sed de hoc infra de Baptismo, Tract. 11. Exam. 5. n. 62.

Haeresis.

De qua S. Thom. agit 2. 2. q. 11. per 4. art.

QUÆRO X. Quid est Haeresis, ac quorūplex? Este
peccatum, & quæ pena ejus?

XLVII. Resp. 1. Haeresis definitur, quod sit error
pertinax, manifeste contrarius Fidei Catholicæ in eo,
qui Fidem Christi professus est. Ita colligitur ex S.
Thom. bīc art. 1. & 2.

Dicuntur: *Ly error* ponitur loco generis, puta,
error in intellectu. Hinc si quis exterius propositiones
haereticas proferat, simulando Haereticorum Cenam
sumat, Gentilium Idola ex metu mortis adoret, vera
fide interius retenta, gravissime quidem peccat, at-
tamen in foro pollo haereticus non est, licet in foro
foni ab Ecclesia (qua de solis exterioribus iudicat) ut
talis habeatur, & puniatur. Dicunt 2. *Pertinax*, seu
voluntarius cum certa scientia, unde pertinaciter er-
rare in presenti non est idem, quod mordicus sum
errore tueri, sed est, cum retinere, etiam quando
scit contrarium teneri a reliqua universalis Ecclesia
Christi, cui sum judicium praefert, ubi est manifesta
pertinacia. Vel melius dico, pertinaciter esse tunc,
quando (licet objectum, v. g. ipsa infallibili auto-
ritatis Ecclesie Romanae, evidenter, sufficienter, cre-
dibiliter proponitur, ita ut prudenter de eo non possit
dubitari) tamen tenet oppositum, à quo nolit dimo-
veri ullo casu, nisi saltu evidenter clare convictus.
Pro quo vide supra, quod mysteria Fidei nostre sint
evidenter credibilia, salva essentiali obscuritate; Item
quod Ecclesia Romana sola habeat notas verae
Ecclesiae.

Dicunt 3. *Contrarius fidei Catholicæ*, id est, Ro-
manæ, seu veritatis, sive in Scriptura, sive ab Ecclesie-
ria, nimirum Papa, sive Cathedra loquente, vel uni-
versali Concilio, ad credendum dispositis. Pro quo
vide supra datas Regulas Fidei.

Dicunt 4. *In eo qui Fidem Christi professus est,*
seu suscepit, etiam solum in Baptismo; quibus ver-
bis excluduntur Pagani & Iudei; hi enim non sunt
haeretici, cum numquam suscipiant Fidem Christi.
De Cathecumenis, id est, qui Baptismum desiderant,
si deficient, dico sub dist. nimirum, quod sunt vere
haeretici coram Deo, quia revera cum pertinacia re-
cedunt a Fide Christi interius sincerè recepta, & sup-
pono: non tamen sunt vere haeretici coram Ecclesia,
nec excommunicantur, quia Ecclesia non procedit, nisi
contra illos, qui per Baptismum velut per januam intran-
trant.

Resp. 2. Haeresis est peccatum mortale, ut patet
ex ipsa definitione. Ius penitentiæ excommunicatio
major late sententia Papa reservata: quia ut incurra-
tur, requiratur.

1. Ut sit haereticus formalis, & non purè materia-
lis, seu ex ignorantia credens aliquam propositionem
haereticam.

2. Ut haeresis non consistat purè in animo, sed
signo aliquo externo sit prodita. Quia Ecclesia in judi-
cio fori externi non iudicat de internis, nec punit so-
las cogitationes, est tamen peccatum mortale.

3. Ut manifestetur cum animo defendendi haer-
esiem fiat causa querendæ instructionis, non in-
currit censura, Ex. 62.

Resp. 3. Haeresis alia est purè mentalis, de quo
max dictum; alia externa, que si merè externa,
seu simulata, patet de ea in Declaratione R. 1. si fi-
det etiam internam excludat, censuram incurrit.

Resp. 4. Haeretici externi aliquid non possit in
judicio probari. Qui haeresim animo conceperat verbo,
aliquo manifesti, sive id possit sive non possit in
judicio probari. Qui haeresim animo conceperat verbo,

culto, etiam nomine vidente, vel audiente, censu-
ram incurrit:

Ratio: Quia in eo casu est actus ex natura sua in
eo iudicio probabilis, & solidum per accidens, occi-
cultus.

Resp. 5. Nihil interest, verbis, vel factis haeresis
manifestetur, in sensu explicando.

Declaratur: Si quis ex intrinseco motivo haere-
ticus, verbis non expresso, diebus veitis carnes co-
mediat, diebus festis Missam omittat, ad elevationem

in Missa non assurgat, imagines concubinet, &c. si in
hi casibus, consideratis circumstantiis loci, temporis,
& personæ, &c. homines tales actum moraliter acci-
piant pro signo haereticos, incurrit censura: si vero
morali hominum iudicio nulla sit suspicio de haeresi,
ut quia homines putant carnes comedie ex necessitate,
Missam non audiri, ad elevationem non assurgi ex
oblivione, imagines concubari ex subito motu ira,
censura non incurrit.

Breviter dico: Non sufficiunt signa, quæ aliquem
leviter de Fide suspectum faciunt: sufficiunt tamen
regulariter ea, quæ vehementer & violentam faciunt
suspcionem.

Resp. 6. Haeresis (uti & haereticus) alia est for-
malis, alia materialis, ut ante insinuum. Formalis
est, si sit cum pertinacia explicata in declaratione
R. 1. Altera, quando quis ex simplicitate, vel invincibili
ignorantia credit aliquid, quod putat vera Fidei
esse conformem, cum tame sit et contrarium, estque
paratus errorem depone, quamprimum alter fuerit
instructus. Et tales haeretici merè materiales adhibita
moraliter diligenter iudicati tales, nec peccant peccato
haeresis, nec incurrit censura, possuntque præmissa
sufficiunt instrunctione à locorum Parochis ab-
solvi; edita etiam prius, si id fieri potest, coram testi-
bus Fidei professione: nisi consuetudo Diocesos
habeat, quod etiam tales mittantur ad eos, qui ha-
bent facultatem absolventi haereticorum formales. In ab-
solutione eorum pro cautela potest adhiberi conditio-
nalismus. Si v. g. Absolvo te à vinculo Excommunicationis,
& speciatim ob haeresim, si quam incurristi. Uti &
pro cautela securius exit semper, petere prius licen-
tiam, si sit occasio petendi.

Resp. 7. Qui ex ignorantia crassa, immo, & af-
fectu superius explicita tenet aliquam propositionem
contraria Ecclesie Romanae, cuius tamen auctoritate
agnoscit, corrigi paratus data sibi instructione,
non est haereticus, nec incurrit censura, quia non
est pertinax; peccat tamen graviter propter negligen-
tiam, quia non curat, aut non vult scire, quod tene-
tur.

Dixi. *Cuius auctoritatem agnoscit*, unde hoc non
tenet in illis, qui alienam ab Ecclesia Romana, v. g.
Zwinglii &c. sedam profitentur ex crassa, vel affectu
ignorantia alicuius, vel aliquarum veritatum Catholicæ
luculentem: hi enim haereticus formalibus annumerandi
sunt; quia culpabiliter impugnant auctoritatem Ecclesie,
sunt, in cuius fide baptizati sunt, in quo differunt ab
eo qui laborat ignorantia invincibili juxta R. 6.

Not. Non esse de necessitate Confessionis, ut po-
nitens exprimit, an vel quod incidet in haeresi
Zwinglii, vel Calvinii, quia circumstantia auctoris non
mutat spem, nec notabiliter aggravat, sed sufficit
explicare, quod tot veritates Fidei toties negaverit.
Si tamen si simul Apostata à Fide, tenetur id confi-
teri, quia Apostata notabilissime aggravat.

XLVIII. Pro majori dilectorum intelligentia Not.
Propositiones Fidei repugnantes alias esse haereticas,
alias erroneas, suspectas, male sonantes, scandalosas,
& temerarias. *Heretica est*, que manifeste repugnat
Fidei Catholicæ. *Erronea est*, que repugnat proposi-
tiones manifeste per necessitatem consequentia deduc-
ta ex una de Fide. *Hinc propositiones veritibus in
Theologia demonstratis contrarie, sunt erroneas*; si
tamen nondum sint formaliter definite ab Ecclesia,
nec sint Traditiones, nec continuantur in Scriptura
Sacra: quia alias essent haereticas. *Suspiciuntur*, que